

БЪЛГАРСКИ КНИЖИЦИ.

пОВРЪМЕННО СПИСАНІЕ

на

БЪЛГАРСКА-ТА КНИЖНИНА.

НАПЪНМАВА

И. БОГОРОВЪ.

Наука. Книжнина. Занаятъ. Пътуванія.

Търговя. Селскій животъ.

СЪДРЪЖАНІЕ:

- I Просвѣщеніе и Книжнина на Българе-ти.
- II Ватиканска Библиотека.
- III Писма за пѣкои мѣчности на Българско-то правописаніе.
- IV Трѣбува ли да ся бѣжтъ дѣтцата, оше и прѣдъ други дѣтца?
- V Слово, произнесено отъ Т. С. Бурмова.
- VI мысли отъ И. Касапскаго.
- VII Сьвременна дѣтопись.

БЪЛГАРСКИ-ТИ КНИЖИЦИ:

издаватися два пѣти въ мѣсяца на 5 и 20 число.

Цѣна-та на годишно-то изданиѣ

(24 Книжки) е:

Въ Цариградъ 5 медж. сребрѣни.

Но цѣло Турско 5 1/2 м. ср.

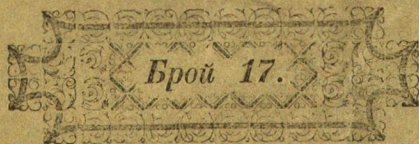
Въ Сръбія, Влашко и Молдавія

6 меджид. сребрѣни.

Една-та Книжка сама 1/2 м. среб.

ЧАСТЬ III.

СЕПТЕМВРІЯ: КНИЖКА ПЪРВА.

ЦАРИГРАДЪ — ГАЛАТА

Въ Книгопечатницѣ-тъ на Д. Цанкова и Б. Миркова.

1858.

ИЗВѢСТІЕ.

Оныя лица, кои-то сѣ дали или ще дадѣтъ отъвѣдижѣ десять турскы лири, ще земѣтъ догдѣ сѣ живи безъ никаквѣ заплатѣ Българскы-ти Книжици и по іедно тѣло отъ всѣкѣ книгѣ, кой-то ще издаде Българ. Книжнина.

Оныя лица, кои-то сѣ дали или ще дадѣтъ отъвѣдижѣ пять турскы лири, ще земѣтъ догдѣ сѣ живи сѣ половинѣ заплатѣ Българскы-ти Книжники и по іедно тѣло отъ всѣкѣ книгѣ.

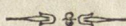
Оныя лица, кои-то сѣ дали или ще дадѣтъ отъвѣдижѣ іеднѣ лирѣ турскѣ ще земѣтъ догдѣ сѣ живи безъ заплатѣ по іедно тѣло отъ всѣкѣ книгѣ не поголѣмѣ отъ 5 (пять) типографическы листа, като заплати разносѣ-ми-ти на возеніе-то имѣ, а за по голѣми-ти, ако ги приѣмѣтъ, ще заплащѣтъ относительно повече-то отъ пять-тѣхъ типографическы листа: а за Периодичесѣ-ко-то Сисаниѣ ако го земѣтъ, ще плащѣтъ іедно бѣло меджидіѣ по жакѣ.

Б. Д. Главно-то Настоіателство на Българ. Книжнинѣ има си печѣтъ, и все, що сѣ дава отъ странѣ-тѣ му - было записѣ или книгѣ - ще носи должнѣй печѣтъ. Безъ тоіа печѣтъ всичко дадено отъ странѣ-тѣ му чѣте сѣ незаконно.

Български Книжици.

ПОВРЪМЕННО СПИСАНІЕ
НА
БЪЛГАРСКА-ТА КНИЖНИНА.

Натъкмява

И. БОГОРОВЪ.

ЧАСТЬ III.

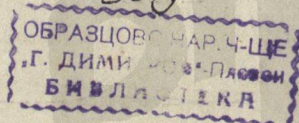
ЦАРИГРАДЪ — ГАЛАТА.

Въ Книгопечатницѣ-тъ на Д. Цанкова и Б. Миркова.

1858.

8
8812

808

Пръгльдана и одобрена отъ царскъ-тъ ценсуръ за да ся
печята.

Български Книжници.

ЧАСТЬ III.

1858. СЕНТЕМВРІЯ

КНИЖКА ПРВА

ПРОСВѢТЕНІЕ и КНИЖНИЦА

на

БЪЛГАРЕ-ТИ.

Общій изгледъ.

II.

Да ся благодарн на еднoдружнѣй начинъ, днесъ ся намирать много души млади момци, ученици отъ него училище, да знаять чистичко да прочитать, пишжть и смѣтать; не е ли това явенъ плодъ отъ той методъ? кога прѣди двадесять години рѣдко ся намираше нѣкой да знае четиретѣхъ прости правила аритметически, хoра-та бяхъ до тагасъ принудени естествомъ да смѣтать

съ бобовы зърна въ зиманіе-даваніе-то си. Друго едно питаніе излизе между Български-ти просвѣтителю, *что трѣба да учать дѣца-та като свършють опрѣдѣлено-то ученіе въ еднородно-то училище?* по-высокоучени-ти отсѣдихъ за добро и начиняхъ да прѣподавать *Славянскъ Грамматикъ*, за да могатъ млади-ти момци да разумѣвать языка на свои-ти прадѣди, Славянский, Църковный языкъ, что слушать всякой день въ Църкова. Тѣи съ това не сторихъ друго ничто, освѣнъ да въведяхъ пакъ въ училища-та *Науеницъ-тъ*, съ разлика, че испървомъ сѣ учяхъ наизустъ, а нынѣ ся мѣчатъ да знають склоненія-та на вси-ти глаголи, что ся намирать въ нея, такой-то отъ ученици-ти може да склони единъ Славянский глаголъ отъ кое да е спряженіе ся почиташе и ся почита още и до днесъ за най-голъмъ Славянистъ: ето въ что състои познаніе-то на Славянский языкъ! а за Българский нито дума не ставаше. Първенци и кметове, кога ся събирахъ да нареждать школскы работы, развързвахъ тѣхъ проблемъ все въ полза на учителя: *Ные знаемъ Българскы да хоротуваме, не трѣба да си губять дѣца-та ерѣмя-то да учать Бащиный си языкъ.* На тая мысль ся съгласяваше твърдѣ добръ и учитель-тъ, че имаше доста Славянскы Грамматики за проданъ. Нъ за добра честь на Българе-ти, тя не можа да владѣе доста врѣмя, че отъ Одесса нѣкон родолюбци, които познавахъ по-харно редове-ты и ползъ-тъ на ученіе-то, захватихъ перо-то и доказахъ имъ съвсѣмъ противно-то: *Че Българе-ти трѣба да ся учать на свой Българскый языкъ.* Тѣи родолюбци незакъсняхъ да приканять и нѣкон бащи да си пратять въ Европа сынове-ты, да пріемать по-

высоко учение. Тая мысль, разсждена добрѣ и право, мо-
жа да ся испълни и твърдѣ лесно, та днесъ колкото има
Българскы учени отъ пръвъ редъ сж дѣца на тѣхъ у-
чилища. Между това кога млади момци ся распръснахъ и
отійдохъ да ся учать по чюжды страны, други, нѣ мал-
ко распалени за народно просвѣщеніе, начинахъ да прѣвож-
дать книги на Българскы, и за малко врѣмя ся явявать отъ
Букурещъ *Всеобща и Свѣщенна Исторія*, напечатаны въ
Будинѣ съ родолюбива помощъ на Букурешкы-ты Бълга-
ре. Тия книги, толкосъ полезны за образованіе на об-
щескый животъ на единъ народъ, стояхъ много години
да гниѣхъ изъ маазы-ты въ Букурещъ, вмѣсто да ся на-
рѣцѣ на дѣца-та по Българскы-ты мѣста, та, за които
бяхъ напечатаны, ониъ нито ги знаяхъ. Единъ малкъ
жъртъвъ да бѣхъ направили Букурешкы-ти Бългѣре, да
гы раздахъ тогасъ съ долня цѣнѣ по Българскы-ты мѣ-
ста, щяхъ докажъть истинно любовь-тѣ си кѣмъ свои-
ты однородны Братія; нѣ тѣи записани по тѣрговія-та
си, что имъ пущаше всякой день много жѣлтици, оста-
вахъ нежъ работѣ на писателя, кой-то по оныя врѣме-
на бѣше задѣженъ да спише или прѣведе книгѣ, да
проси помощъ за изданіе-то ѣ и да отійде да губи годи-
ны въ Нѣмско да ся печатать, нѣща, что искать нѣ са-
мо дълго врѣмя, нѣ и много разносскы. Издатель-тѣ имъ,
утѣсненъ отъ всяка страна, бѣше принуденъ често да
проси отъ Букурешкы-ти Бългѣре, за да помагать за раз-
носскы-ты, до толкосъ, чтото дотѣгнѣ и на двѣ-тѣ стра-
ны, и на тѣрговци-ти да давать помощъ, и на издателя
да иска. Тия обстоятелства помогнахъ още повѣче за
увехтяваніе-то на вышеречены-ты книги, та послѣ и а-
ко ся раздадохъ нѣколко по училища-та, то станѣ твър-
дѣ кжсно и отъ нужда, че друго-яче щѣше всичко да погине.

ВАТИКАНСКА БИБЛИОТЕКА.

Ватиканска-та Библиотека има видъ на едно Т. Чловѣкъ влязъ въ нея прѣзъ желѣзны врата, които читатель-тъ ще намысли поставены до нозѣ-ты на Т и надъ горній имъ прагъ има тоя надписъ: SIXTI V BIBLIOTHECA VATICANA. И наистина Сикстъ-Кентъ заповѣда да сградѣтъ и накычатъ нейны-ты отворы и прѣходы, дѣто стоѣтъ за варденіе рѣдкы-ти и многочислени-ти рѣкописи и книги-ты отъ папскый палатъ.

Въ първый отворъ има сѣдала, столове и парали за употрѣбленіе на читатели-ти. Съводъ-тъ е украсенъ съ Арапскы цвѣта и съ дѣчица, направа на Шерюбана Алберта, които забыкалѣтъ осемь-тѣхъ самодивы, исписаны отъ Марка Дафаенца. Стѣны-ты сѣ дѣло на Пава Брила. Подъ стѣлпи-ти вѣнци ся виждатъ образи-ти на кардинали-ти, задължени за варденіе и надзирателство на Библиотека-та. Върху една отъ врата-та чловѣкъ прочита извѣстіе къмъ читатели-ти, издадено съ начинъ доста забѣлѣжетеленъ; то е грамота за прокълненіе разгласено противо всякого, кой-то ще ся наеме да изнесе единъ книгъ безъ папска воля.

Чловѣкъ ся възкачва две стѣпала и ся намира въ единъ распространенъ и широкъ отворъ, раздѣленъ на

на двѣ прѣградкы съ подпори и освѣтленъ съ седемъ прозорцы. Хубавый тойзъ отворъ е дългъ 317 палми.*)

Съводове-ти, стѣны-ты, подпори-ти, освѣтъ основы-ты имъ, дѣто сѣ накытени рѣкописи-ти и книги-ты, съвършено сѣ покрыты съ исписванія, конто сѣ прѣправи-хъ като папствуваше Климентъ XI. Живопись-та отъ Ар-рига Фламандъ, и украсенія-та отъ Жіованна Геррера и Жіованна Балиста Новарца, сѣ отъ една хубость и легкота, что прѣльстевать око-то на чловѣка. Спомена-вать, какъ изобразителе на други-ты исписванія, Париса Ногаря, Антонія Даорбина нареченъ Сурдъ, Сезаря Неббіа, Вентура Салимбена, Сезаря Торелля, Андреа Лилія или Жигліа Анконца, Проспера Орія, Павля Гы-доття, Гіакома Стелла, Гюсеппа Франка, Орація Женти-леча, Антонія Скалваты, и др. н.

По зидове-ти, великы творенія прѣдставлявать главны-ты съвѣты и най-отбрани-ты случкы отъ папствуваніе-то на Сикста-Кента. Онова, дѣто чловѣкъ вижда архытекта Фонтана да развива прѣдъ очи-ты на той Па-па строя отъ Библиотека-та, има ся за най-достойно забѣлѣжительно; то е отъ Сципія Гаетана и Піетра Фашетта.

По подпори-ти сѣ изобразени прочюты-ты лица на конто ученость-та на врѣмя-то отдаваше измыслеваніе-то на слова-та или буквици-ты за ветхы-ты и нови-ты зыци. Нынешина-та критика не може ся задържа да ся чепозасмѣе като гледа колко упорность е имала ветха-та ученость. Споредъ тоя прѣходъ, ето въ хронологическый

*) Римскый палмъ е равенъ съ около три рупа.

имъ редъ изобретателе-ти на языци-ти: Адамъ; сынове-ти на Сита; Авраамъ, что измысли сирійскый и халдейскый языкъ; Мойсей, старо-еврейскы-ты слова; Едрасъ, ново-еврейскы-ты; Изисъ, Египетска царица, пьрвы-ты египетскы слова; Меркюръ^{ев} ^{ев}Θοίѳѳъ, священны-ты египетскы слова; Мемнонъ, който е изнамѣрилъ египетскы-ты слова отъ край врѣмя; Кекропсъ, изобрѣтатель на пьрвы-ты грѣцкы слова; Финиксъ, изобрѣтатель на Финическы-ты; Линусъ ^{ев}Θебенскый, грѣцкы-ты слова; Паламидъ, что прибави четыре слова на грѣцка-та азбука по врѣмя-то на Троадска-та война; Епихармъ Сициліецъ, който добави две грѣцкы словца, именно слово *θ*, что значи смърть; Симонидъ Хыець, изобрѣтатель на четырее друты грѣцкы слова; Никострата Кармента, Евандрова майка, която измысли латинскы-ты слова; Евандръ, изобрѣтатель на пьрвобытны-ты латинскы слова; самодържець Клавдій, что прибави три новы слова на латинскы-ты, между другы-ты и *г*-тъ; Демарать Коринтець, изобрѣтатель на етрусскы-ты слова; епископъ Улѣіа, готическы-ты слова, и т. н. Мы прѣписалме тукъ само за любопытство тѣхъ случайны бѣлѣзванія на ватиканска-та библиотека; чловѣкъ намира най-вѣрны-ты въ Французскы-ты новы енциклопедіи, ако желе да изучи наздраво питанія-та, что ся относятъ за зачало-то на языци-ти и за измыслеваніе-то на слова-та.

По полици-ти на раку-ты, дѣто има рѣкописи грѣцкы, латинскы, нѣмскы, италіанскы и др. поставены съ различни украсенія, изъ между и етрусскы сѣдове. Между подпори-ти има столове отъ зелены антикы, мраморни цвѣтилицы и др.

Отъ врата-та, что ся отворятъ на край одвора, отѣивася по другы-ты страны на библіотека-та.

Остава да прикажемъ какъ ся състави нечовствително това прочюто събрание отъ рѣкописи и книги.

Нѣкои рѣкописи, събрани около 465 л., верѣдъ варварство, отъ папа сентъ Илера, въ своя палатъ Сентъ-Жеанъ Латранскый, направихъ първы-ты стихіи на *Ватиканъ*. Обаче истинный основатель на това прочюто събрание е Никола V, тойзъ прѣдтеча пожъртуванъ отъ Леона X, който е достойнъ, нѣ по-малко отъ послѣдній, за благодарность-та на слова-та и на кунописци-ти. Той прѣнесе въ Ватиканъ шесть-тѣхъ хыяды книги, что съставлявахъ тогасъ библіотекъ-тѣ.

Испадната най-послѣ на вкуса или на сѣдба-та на наслѣдници-ти на сентъ-Петра; убогатена отъ едни, напуща отъ другы; прѣнесена съ власть-та на Авигонъ отъ едного, донесена въ Римъ отъ другаго, съвършено съсипана въ 1527 л., по врѣмя-то на римско-то разграбване отъ войскы-ты на славнаго Бурбона, та едва въ 1587 л. библіотека-та ся нареди до край въ Ватиканъ отъ Сикета-Кента.

Ако и чловѣкъ може да укори тогозъ Папа, че ся е грыжилъ повѣче за ограда-та колкото за въ ограда-та, и, че е пожъртувалъ повѣче сребро да въздвигне и украси съзиданія-та на Ватиканъ, а нѣ да добые книги и рѣкописи за да го напълне; виждася между това да е спомогналъ отъ страна си за умноженіе-то на това безцѣнно поставленіе, что го имаше отъ прѣдмѣстници-ти си

Политически-ты промѣны му стомогнахъ още повѣче Слѣдъ привзиманіе-то на Хейделбергъ отъ Тиллійскаго

князя, на 1527 л., Баварскій войвода подари Папы добротѣ часть отъ библіотека-та на палатинскаго князя, слѣдъ като задржя за себе-си най-схѣпи-ти нѣчта, ако глѣда нѣкой Енциклопедіѣ-тѣ. Урбинскы-ты князове завѣщахъ тѣхны-ты събранія за въ Ватиканъ. Христина Шведска сѣще тѣй му даде книги-ты си, отъ които по-голѣмѣ-тѣ часть бѣше зель Густавъ Адолфъ, баща ѿ, изъ библіотеки-ты отъ Вюрцбургъ, Бремъ и Прага. Най-сетнѣ маркизь Капониѣ и Оттобониѣскій домъ ся имать да бѣдѣтъ, единъ слѣдъ другъ, въ броя на подарителе-ти му.

Днесъ, споредъ казваніе-то на г. Валерій, Ватиканска-та библіотека има 100000 книги и 24000 рѣкописи отъ които сѣ 5000 грѣцкы, 16000 латинскы и италіянскы, послѣдни-ти сѣ малко и 3000 вѣсточны на различни языци, повѣчето славянскы. Много отъ тыя книжя сѣ по правда славны. Тѣй, рѣкописъ-тѣ на *Виргилія*, дѣто, между любопытны-ты куничкы отъ четвъртый и петій вѣкъ, чловѣкъ вижда *по-непогрѣшеній* образъ, что сѣществува, на пѣснопоець Мантуе; р. *Теренсе*, дѣто нѣкой вѣрва да намѣри, въ неговы-ты по-варварскы исписванія, ако и да сѣ по-сорошни, истины-ты облекла на Римляне-ти; единъ вехтѣкъ рѣкописъ, что натѣкми много изводы на *Република-та* отъ Цицерона, единъ рѣкописъ съ ритмы написанъ отъ истаго Петрарка; р. *Дантѣ*, прѣписанъ отъ Бокаса за Петрарка и подзабѣлѣженъ отъ послѣдняго; р. *Бревиеръ* отъ Матеа Корвина, тойзъ великый Маджарскій царь, който жертвоваше всяка годинѣ 30000 жытици за купуваніе книги; р. *Плутаркѣ*, былъ Христининъ и подзабѣлѣженъ отъ Гротіуса; единъ прѣписъ рѣкописанъ за *Описанія на седемъ-тѣхъ тайнства*

отъ Хенриха VІІІ, посвѣтенъ и испратенъ отъ списателя Леону Х; седемнадесѣтъ писма отъ истаго Хенриха VІІІ Ани Бoleyны, отъ които девѣтъ на Французскы и осемъ на Инглезскы; ржкописъ-тъ, дѣто е описана цѣлѣх исторія на Българе-ти съ много куничкы на царѣ-ти имъ; най-послѣ едно начѣртаніе на три-тѣ първы пѣсни *Іерусалимскы*, писано въ Болонгъ и посвѣтено на Урбинскый князь, (на 116 осмици).

Между книги-ты ся намиратъ: единъ отъ три-тѣ екзѣмпляра на *Описаніе на седемъ-тъхъ тайнства* (Лондонъ, 1501 л.); единъ екзѣмпляръ на четвъртица отъ *Библія на чѣтыре языци* на кардиналъ Ксменеса (1514 — 517); *арапска Библія* (Римъ, 1681); *грѣцка Библія* отъ Адя (1518); единъ отъ три-ты екзѣмпляра отъ *Посланія-та на св. Іеронима* (Римъ, 1468); единъ отъ три-тѣ екзѣмпляра отъ първо-то изданіе на *Авлю-Желя* (Римъ, 1469).

Най-безцѣнно-то придобываніе за Ватиканъ бѣше събраніе-то отъ списанія за тънky-ти занаяти, направено отъ Цикогнара, около съ 5000 ставици, продадено отъ събирача за 100000 франкы и подарено отъ Леона XII.

По зла честь, по-голѣмый брой на тѣхъ богатства сѣзтворены въ раклы, толкосъ добрѣ заключены, та малко избирателемъ можѣтъ да проникнѣхъ тайнства-та имъ. Отъ три-тѣ отдѣленія отъ които състои Ватиканска-та библиотека, само едно е простено за народа по два часа въ нѣкои дни; второ-то ся отвара рѣдко и то нѣ за цѣлъ свѣтъ, а трете-то е съвършено въспрѣно, подъ нагазаніе за прокълненіе.

Пѣхтници-ти понѣ имѣхъ, за да ся позабавѣхъ глѣдѣхъ-тъ на изображенія-та и прѣдмѣты-ты отъ тънky за-

наити, что украсявать распространены-ты отворы на Ватиканъ. Да прибавимъ на това, что забѣлжихме въ-ке, много живописи голѣмы отъ Рафаила Менгса, въ трѣ-стеный кабинетъ; отгорѣ на една врата, единъ видъ на Сентъ-Петра Римскаго, какъвъ-то го бѣше намыслилъ Михайль-Анжъ; памятници-ти на софистъ *Аристидя* и на епископъ *сентъ Ипполита* (последній, что е отъ четвер-тый вѣкъ, прѣдставлява на подножіе-то една подробицъ доста любопытна; тя е пасхальный календаръ съчиненъ отъ Сента въ 223 л., за да надвѣ ереса, что състояше да ся празнува Пасха на единъ день съ Еврей-ти); най-послѣ, всеоржжіе-то желѣзно, освѣнь сабя-та, на князя Бурбона, на когото имя-то е още и до днесъ, за римскы-ты младенци, равносильно така, както е за дѣца-та, въ България, онова на Краля-Марка.

Споредъ 8 членъ за прѣстаиваніе оржжіа направено въ Болангъ на 11 Іунія 1797 г., членъ спомненъ въ Толентинскый трактатъ (13 членъ), Піо VI трѣбаше да остави на Франца 500 ржкописи по избора на Комисарче (Монжъ; Бартелемей, кунописецъ; Мойнтъ, каменосѣчець; Тюеть): тѣя ржкописи ся повърнххъ на Ватиканъ слѣдъ наданіе-то на първа-та французска имперія.

ПИСМА

За нѣкои-си ѣмжности на Българско-
то правописаніе.

отъ Гавріила Кръстьовича.

ПИСМО I

(15 Априлія 1844).

З а а ъ б ѝ к ж-тж.

(Вижъ Чис. II. Книж. № 16, страницъ 339).

Было какво было, видися отъ предыдущее-то разсмотрѣніе че, за да представимъ токмо *произношеніе-то* на Българскія-тъ языкъ, нужно е да приложимъ іюще поне осемъ буквы на 24-ты Г-нъ Априлови сирѣчь *я* (равно *йа*), *я* (равно *ѣа*), *іе* (равно *йе*), *ѣ* (равно *ѣе*) *ѡ*, *ѡ*, *ж* и *жж* (равно *ѧ* и *ѧ* затворены).

Но видѣхмы пакъ по горѣ че то не стига, че трѣба да послѣдовамы правописаніе основано на *словопроизводство-то* или *Етимологія-тъ* паче нежели на *произношенія-та*, зацо 1° най мудри-ти днешни Европейски словесници признаватъ за начялно правило въ той-зи предметъ, че » чюжеязычны-ты рѣчи трѣба да ся пишжтъ » спорядъ чюждо-то правописаніе тѣхно, и да си сто-

» ять съ чуждыя-тъ си знакъ и характеръ (¹) », и така *υῖρον* трѣбовало бы да ся пише *миро*, *Σωκράτης*, Сократъ, и проч.; 2 и въ истыя-тъ нашъ Славено-Българскы языкъ, има много рѣчи, кои-то ся пишють и трѣба да ся пишють съ различно правописаніе, спорядъ различныя-тъ разумъ кого-то представлявать на пр: *бихъ* = *ἐπιψ*; *быхъ* = *ἐπιψ*; *ми* = *μο*; *мы* = *μη*; *миръ* = *κόσμος*; *миръ* = *ἐνός*; *пытамъ* = *ἐρωτά*; *питаю* = *τρέφω*; *сито* = *κόσκιον*, *сыто* = *χορτασμένο*; *ти* = *σύ*, *ты* = *σύ*; *забивамъ* = *ἐμβαλλω*, *забывамъ* = *ἐπιλανθάνω*; *вонъ* = *ἔξω* *вонъ* = *ἀποφορά*; *ленъ* = *λινός*, *льнь* = *λινность* = *μέλις*; *падъ* = *падение* = *παγνηδόν*, *падъ* = *отрова* = *δολιχόητος*; *лекъ* = *ἐλαφρός*, *мль* = *ἰατρικόν*; *медъ* = *μέλις*, *мль* = *χαλκος*; *прѣтъ* = *δάκτυλος*, *прѣсть* = *χώρα*; *частъ* = *συχνός*, *часть* = *μέρος*, и проч. и проч. Но ще ми рече Г-нъ Априловъ че тыя однозвучны рѣчи не сж твърдѣ много, и че быхмы и отъ самы-ты обстоятелства на слово-то можилы да имъ познаемъ разумъ-тъ. Не знамъ да ли бы то было сякога лесно; но и да бы то было, извѣстны ли смы че наши-ти праотци сж еднакво произносили *и*, *і* и *ы*? това ако е было, зацо да сж писали на пр. *корѣто*, а не *корито*; *мѣиъ*, а не *мѣиъ*; *крѣиъ*, а не *крѣиъ* и проч.? или не може да ся истълкува това разнописаніе ако само предположимъ че *і* на пр. е было произносимо кратко, *и*, дълго(²), а *ѣ* нѣкакъ-си

¹) En vertu de la règle de principe qui veut que les mots de langue étrangère, orthographiés rigoureusement suivant la méthode étrangère restent avec leur caractère étranger (Napol. Landais Grammaire raisonnée, Paris 1833 p. 146).

²) Мы ако и да казуваме това предположително за произношеніе-то на *и* и *і*, знаемъ обаче, спорядъ взаимно-то употребленіе на едно-то вмѣсто друго-то у древны ты рѣкописи, на пр. *сѣи*, вмѣсто

инакъ (1)? Это че въ Русіѣ днесъ юще ы ся произно-
си дебело като а много затворено и почти близо до у,
какъ-то Турци-ти го произносятъ въ слово-то *Кызан-*
лыкъ. Венелинъ, кой-то ны показва това слово за при-

сін, — *széftzi* беззаконниѣ, *vm. széftzi* беззаконниѣ, — *is-*
kashe, *vm. iskashe*, не трѣба панстинъ да е имало никоѣъ разлика
произношенія по между имъ. За това и Словеснѣйшій Капитаръ пи-
ше че и силою и гласомъ никакъ не разиствува отъ *i*: *u potestate*
et sono nil prorsus differat ab i (*Glaqol. clozian. p. 50*); така и До-
бровскы гы не раздѣля, и гы има и двѣ-тыза тождественны глаголю-
щи: » Гласныя *u* и *i* различаются только по употребленію » (Грам.
Введ. гл. 1. стр. 29). И пакъ сравниващи и двѣ-ты тыя буквы зае-
дно съ ы, казва: » Гласная *vi* отличается отъ *u* или *i*, какъ а твер-
» дая отъ мягкой *ia* и такъ *zi*, должно отнести къ гласнымъ твердымъ,
» а *i* приложи къ мягкимъ, *liquida*, » (Грамм. Введ. Гл. 1. стр. 19).

(1) Добровскы казва за ы само това че имало произношеніе
твърдо, кога-то *u* и *i* имали произношеніе мягко, и то ся познава,
понеже ы было испърво составлено изъ *z* и *i* а не изъ *ь* и *i*, какъ-
то уже рекохмы выше (стр. 333). Но отъ това твърдо на ы произно-
шеніе онъ изважда нѣкои существенны слѣдствія, кои-то е много по-
лезно да приведемъ тука, зацо и отъ тамъ ся доказва че не трѣба
да пишемъ *u* или *i* гдѣ-то е потребно да ся пише ы. » Должно за-
мѣтитъ (каже онъ), что буквою ы, или какъ нѣякъ пишется ы, ни-
« когда не начинаются слова; ибо оно требуетъ передъ собою
« твердой согласной, которую произносить должно густо. *vi* и *u*
« стоящія съ согласными, различаются между собою, не только
« изображеніемъ, по значеніемъ и произношеніемъ: ибо нѣсколько
« густо и грубо выговариваются склады *szí*, *nzí*, *mzí*, мягко и нѣжно *vi*, *ni*,
« *li*, коихъ различіе легко замѣтитъ можно кога слышишь какъ
« произносить ихъ Полякъ и Русскій. Также различаются *ny*, *ly*,
« *ry*, отъ *ni*, *li*, *ri*, *dy*, *ty*, отъ *di*, *ti*, никто не отличаетъ и
« произношеніемъ и писаніемъ лучше Богемцевъ пишущихъ *du*, *tu*,
« и *dí*, *tí*. Должно замѣтитъ различіе *vi* и *u* и послѣ шипящихъ буквъ

скаго *и* или Румынскаго *э* » (1). Това подтверждава и Еллинскаго языка съ Славянскаго сравнившій Константинъ Икономъ говорящи: » Προφέρεται δὲ τὸ στοιχεῖον *и* παρὰ τοῖς » *σλάβοις* παχυστοῦ ὡς *ερον*, κατὰ πρὸς τὴν βᾶτιν τῆς γλώσσης ἐρεῖδον τὸ *ἤχον* » (2). Все добро бы было убо да си държимъ и три-ты тья гласны *и*, *і*, *ы*, ако и да иматъ днесъ у насъ едно и тожде произношеніе. Азъ щж рекж даже че, за Этимологическж-тж причинж, треба да държимъ и буквж-тж *и* и *е*, какъ-то правятъ и сами Европейци-ти, за да ся пишжтъ съ нихъ какъ-то сж си въ первообразно-то, Гречески нѣкои рѣчи находящіяся въ языкъ-тъ ны: « Въ сичкы-ти обстоятелства, гдѣ-то една рѣчь въ языкъ-тъ ны произходи отъ Греческы, и писуема Греческы има « *υ* въ себе-си, то *υ* трѣба, и по нашему да ся пише « *υ*; това правило е общо и непрестжнно, » казва словеснѣйшій Французски Грамматикъ Наполеонъ Ланде (3).

И голѣмо нѣщо ли е да имамы три или четири единозвучны гласны, кога Греци-ти имжтъ за *і* *шесть*: *ι*, *ι*, *υ*, *υ*, *ει*, *αι*, а Французи-ти и Англичане-ти несравнительно по много, не токмо за *і*, но и за *а*, и за *е*, и за *о*, и за *ю*? На пр: Французи-ти имжтъ три буквы вмѣсто *а*: *а*, *en* = *ан*, *oi* = *оа*; седемъ за *е*: *е*, *ei* = *е*, *eu* = *е*, *ae* = *е*, *ai* = *е*,

(1) Венел. о зародышѣ... стр. 50. В. више стр. 19.

(2) Κονς. Οἰκονόμος δοχίμιον περὶ τῆς πλητιστατῆς συγγένειας τῆς *σλάβων* Ρωσικῆς γλώσσης πρὸς τὴν Ἑλληνικήν., Τομ. Γ'. σελ. 342. Тойже Константинъ таможе говори че *и* или по древнему *σι* е сложено отъ *σ* или *ι* = *е* и *і* = *і*, и че слѣдователно то *е* исто-то Греческо *ει*: « προδὴλον ἄρα, ὅτι καὶ τὸ φωνήεν *σι* (τὸ δ' ἀρχαῖον ἐγράφετο *σι*) σύνθετόν ἐστιν ἐκ τῶ τ.ῷ *σ* и *ι* = *е*, καὶ τοῦ *ι* = *і*, ἥτοι αὐτὴ ἔστιν ἡ Ἑλληνικὴ διέσπογγος *ει*. »

(3) Gram. rais onnée p. 28.

ау = е, im или in = ем или ен; двѣ за і: і, у; пять за о: о, ао = о, аи = о, еаи = о, um = ом; пять за io или io: eu, се, seu, ue, un = юн; еднѣ за ou: ou; и двѣ за ю: u, eu. И вси тѣя разнообразни еднозвучны буквы имѣтъ си правописателно-то мѣсто така що никой никакъ не бы можилъ да употреби тамъ еднѣ смѣсто другѣ безъ да стори еднѣ не простителнѣ погрѣшкѣ. Що ти правятъ убо чѣтыри самы еднозвучни въ нашія-тѣ языкъ, та ищешь да ты исхвърлишь, О Г-не Априловъ? » Напуста е, каже, трудность = μάταιος κεφαλόπορος и прилага: » οἱ νέοι χάουσι τὸν καιρὸν τῶν διὰ τὰ μαθήματα κινόντες Γραμματικῆς, οἱ ὅποιοι δὲν δίδουσι κέρμιν διαφορὰν εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ λόγου, » μήτε χρησιμοποιοῦσιν εἰς ἄλλο τι, παρὰ τὰ δεῖξωσιν εἰς τὸ χαρτὶ ποῖος πεπικ- » δευμένος ἔχουσιν περὶ πότερον κινῶν διὰ τὰ μάθη ἀχρηστὰ καὶ τραυλιστικά » σκευῆ, сирѣчь: млади-ти си губятъ время-то за да ся » учятъ правила Грамматическы, кои-то не ползуютъ ни- » какъ разумъ-тѣ на слово-то, нито сѣхъ потребни за дру- » го, освенъ за да покажѣтъ на книгѣ-тѣ кой ученъ е » изгубилъ по много время за да научи непотребны и » сѣрнокозны знаковы ». За чуденье е наистинѣ, какъ Г-нѣ Априловъ е смѣялъ да напише и окружно разладе толкова кривы, безосновны, и несмыслены работы. Сички-ти народи на свѣтъ-тѣ имѣтъ си Грамматикѣ-тѣ, и имѣтъ си правописаніе-то, и всякий отъ нихъ ты показва на млади-ты си като първоначално, основателно и необходимо ученіе, и преди да научятъ него добръ, не имъ позволява никакъ да минѣтъ на друго кое-годѣ по важно ученіе; а Г-нѣ Априловъ доходи смѣло да ны каже че Грамматика и правописаніе не значили нищо, и че само науки-ты и художества-та были полезны и потребни: » Ἡ παιδεία ἢ πορεῖ νῆ ἀποδείχῃ οἷς ἐκείνου, ὅς τις ἐμάθη ἐπιστήμης, τέχνης, » καὶ σοφίαν, т. е. ученіе-то ся доказва у онаго, кой-то ся

» е научилъ науки, художества и премудрость. » Воистинжъ, пріятелю мой, обаче нужно е онъ да начене отъ да научи языкъ-тъ си за да го пише какъ-то трѣба и какъ-то прилича; а кой-то го мързи да мине презъ той-зи малкъ трудъ и тойзи малкъ опытъ, не знамъ каквж дерзость и какво сърце ще има за да ти послѣдува высокы-ты науки и искусны-ты художества. А освень това, съ каквы очи идешъ ты да ны совѣтовашъ правила, кои-то самъ не си видѣлъ достойны да ги държишъ? » Кога иѣкой пріемне едно правописание было какво было, трѣба да го послѣдува точно и непременно », каже Наполеиъ Ланде ⁽¹⁾. Така пише и самъ Г-иъ Априловъ: » *ἡ. α. ἐπαγχαῖς... οἱ πεπαιδευμένοι... ἡ ἀποδεχθεὶς ἐν σόφτιμα, τὸ ὁποῖον οἱ ἱδοὶ ἡ ἐκτελέσιν εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὰ συγγράμματα των*, т. е. трѣба учени-ти да пріемижтъ едиж системж, коѣ-то са ми послѣ да послѣдуватъ въ списанія-та си. » Но, какъ-то ся види, Г-иъ Априловъ исключавъ себе си отъ тѣж дѣлжность, понеже никакъ не послѣдува въ списанія-та си системж-тж, коѣ-то е измыслилъ и совѣтувалъ въ л. 1836; негли ся е размыслилъ и разкажалъ отъ тамъ насетиѣ, като е по добръ премыслилъ: *αἱ δεύτερα σκέψεις σοφώτεραι εἰσι*, казватъ Грыци-ти.

Тия като сж такъ, нека видимъ кои, колко и каквы ны сж буквы изобрѣли и преподали наши-ти първоначални просвѣтители. За това історія-та ны е оставила едно точно, важно и щж да рекж почти пълно історическо извѣстіе принадлежащее неосумѣнно къ собственной нашей Българской древности. *Чърноризыцъ Храбъръ* живѣ-

(1) Gram. p. 186.

вѣшій вѣроятно въ время царя Българскаго Симеона, т. е. въ началѣ 10-го вѣка, за що самъ показва какъ въ негово-то время были юще живи кои-то видѣли Св. Кирилла и Меодія ⁽¹⁾, пише, точно по старо-Българскому нарѣчію ⁽²⁾, отъ кое-то ся разумѣва и че былъ Българинъ, какъ Славене-ти испърво, кога-то были юще погани, немали книги, т. е. писмена, но употреблявали нѣкон-си черты и рѣзки, чрезъ кои-то сж мѣчили да четѣтъ, или паче рещи да угадыватѣ писуемы-ты свои мысли ⁽³⁾. А послѣ като ся кръстили и влѣзли въ сношеніе съ Христіаны-ты ⁽⁴⁾, не имѣюще пакъ свои буквы, мѣчили ся да пишѣтъ языкъ-тъ съ Римскы, т. е. Латинскы, и Греческы буквы, кои-то злѣ и мѣчно представляли израженіе-то на много Славенскы рѣчи, като Бѣгъ, Живѣтъ, Сѣло, Църква, члѣвнѣ, челоуѣкъ, широта, щедрота, радъ,

⁽¹⁾ » Сжтъ во еше живи иже сжтъ видѣли нхъ. Тия рѣчи ся находитъ само у една отъ много-то Храбровы хранящияся рѣкописи, т. е. въ рѣкописъ-тъ находящияся въ Московскѣ-тъ духовнѣ Академіѣ.

⁽²⁾ Това ся познава и отъ слогъ-тъ на слово-то му, и отъ буквѣ-тъ ж, съ коиж-то сочиненіе-то му е пълно, и коя-то ся припознава за собствено Българскѣ буквы.

⁽³⁾ « Прѣжде сѣбо Славѣне не имѣхѣ книгѣ, нѣ чертами и рѣзками чѣтахѣ и гатахѣ, погани сѣще ». Забѣлѣжи тука и слово-то нѣ писано по Българскы съ ж а не съ ъ, какъ-то го писали Сърби и Руси.

⁽⁴⁾ Слово-то е тука за колко-то Славѣны ся кръстили преди Бориса и преди избрѣтеніе-то на Словѣнски-ти писмена въ Гръцко-то царство или и въ другѣ страны.

юность, ждз, фзѣкз, и други такыа (1); и това държаю
 многа лѣта. Потомъ же челоуѣколюбцъ Богъ, помилова
 родъ Словѣнскъ, пославъ имъ Святаго Константина фи-
 лософа нарицаемаго Курилла, мжжа праведна и истинна,
 кой-то имъ сътвори мѣ писмена 38, едни починѣу Грьч-
 скихъ писменъ, и други по басыѣнстѣй рѣчи. Подобни-ти
 Грьчскимъ числомъ 24, были тѣя: а, в, г, д, е, з, и, ѱ,
 ѳ, к, л, м, н, ѳ, о, п, р, с, т, ч, ф, х, ц, ш; (2) а подоб-
 ни-ти Словѣнскому языку, числомъ четиринадесять, бы-
 ли тѣя: б, ж, з, ц, ч, ш, щ, ѣ, ю, я, ѡ, ѡ. (3). Тѣя
 писмена ся видѣли нѣкоимъ юще тогыва много, (4) и хва-

(1) Тука Храбръ изчислява, какъ-то ся видѣ, 12 буквы (подолу
 ще каже 14) за примѣры че не можили да ся пишуть и представля-
 вать съ Грьчскы или Латинскы буквы, кои-то сѣ: б, ж, з, ц, ч,
 ш, щ, ѣ, ю, я, ѡ. Отъ тѣхъ щ, понеже е равно съ ш, какъ-то
 ся въ много стары рѣкописи разрѣшено написано на шѣря, то ще ре-
 че че щ не можило да ся пише по Грько-Латинскы само за ш що
 е въ него.

(2) Тѣя 24 писмена ся заети на истинѣ отъ Грьчски-ти и не
 само по произношеніе-то, но даже и по образъ-тъ нѣ, за что по него
 время, т. е. въ 9-тъ вѣкъ, Грьчскы-ты буквы ся писали по той-зи
 образъ, какъ-то може всякій да ся увѣри изъ любопытнѣйше-то со-
 чиненіе Англичянина Gohn Hodgkin изданное въ Лондрѣ на 1838 л.
 подъ названіемъ Calligraphia graeca et Palaeographia graeca.

(3) Забѣлѣжи че между выше (прим. I) за примѣръ приведены-ты
 12 Славѣнскы буквы немаше ѡ, а имаше ѣ; тука пакъ въ исчисле-
 ніе-то, да речемъ, на сичкы-ты Славѣнскы буквы, има ѡ а нема ѣ. То
 ще каже че Храбръ, какво-то и Българе-ти днесъ, какво-то и стари ти
 Български рѣкописи другочъ, многожди смущавали и смѣшали тѣя двѣ
 буквы, и гы произносили равно. В. више. стр. 320. и 324. —

(4) На тѣхъ обаче ся приложи отъ сетѣ и други четиры: ѣ, ѡ,
 ѣ, ѡ, отъ кои-то първо ся е сохранило и до нынѣ въ печатны-ты цер-
 ковны книги а други-ти три ся нахождатъ само въ най-стары-ти
 рѣкописи.

Забѣлѣжи и това че между тѣя Словѣнскы писмена има двѣ з и

нали да ги критикувать (осуждавать) и да казвать: *защо ны ся толкова буквы? Неможемъ ли, като Гръци-ти, да си вършимъ работъ и съ по малко?* На това Храбръ, като представи първо, какъ-то видѣхмы, че не бѣ възможно да ся пише Славенскыя-тъ языкъ, като Гръчскыя-тъ, само съ 24 буквы, прилага че и Гръци-ти не употребявать само 24 буквы, но 38; Ето онъ по слово що пише за това: » Нѣции же глаголютъ: почѣто ієсть ѿ и ѱ письменъ сътворихъ, а можетъ сѧ и меньшимъ того писати, яко же и Гръци, дзѣѣма бо десѣтьма и чѣтырьми пишѣтъ. И не вѣдаѣтъ колѣѣми пишѣтъ Гръци, ієсть бо имъ Ѣ и Ѧ письменъ; нѧ не напѣзнаѣтъ сѧ тѣми кзники, приажили бо сѧть двогласныхъ ѿѿ, въ письменехъ же Ѣ: Ѣ и Ѧ-десѣтьное, и Ѧ-зѣтьное, и събираѣтъ сѧ всѧ ѿ и ѱ. Тѣмъ же томуоу подобно и въ тѣхъ образъ сътвори свѣтын Вурлахъ ѿ и ѱ письменъ. » Наистинѧ Гръци-ти не полагаѣтъ въ азбукѧ-тѧ си свои-ты двогласны буквы (διττόγῳος), нито числителны письменны знаковы на 6, 90 и 900, кога-то въ нашѧ-тѧ Славѣнскѧ азбукѧ ся намѣряѣтъ приложени вси тѧя двогласны и числителни писмена и безъ да останѧ отвѣнъ нищо. Така отъ Гръчско-то с (=σ), кое-то значи 6 и ся писало въ Курилово-то время з, станѣло на-

ж, кои-то ги нема въ свойство-то на никое друго Словѣнско нарѣчѣе освенъ Българско-то, защо само то имъ дава особно произношеніє $з = дз$ и $ж = ѡ = ѧ$, а не какъ-то Руси-ти и Сърби-ти, на примѣръ, ги произносятъ ($с = з$ и $ж = ѡ$): ако бѣ то было, коя нужда бѣ да изнамѣряѣтъ нарочно и притурятъ двѣ излишни буквы на Славенскѧ-тѧ азбукѧ? Това само доказва че азбука-та е была направена най напредъ за Българи-ты.

не-то *з*, кое-то такожде значи *б* и въ тоже время има гласъ въ азбукѣ-тѣ употребляемое въ рѣчи-ты: *зѣрь*, *зѣзда* и проч., и произносимое и днесъ юще отъ Българы-ты като *дз*; *дзѣрь*, *дзѣзда*, и проч. Така подобно отъ Гръчскыя-тѣ числительный знакъ *κόπια* (= 90) станѣла наша-та буква *ч* значущая такожде 90, и въ тоже время имѣющая въ азбукѣ-тѣ ны гласъ като *ти*. Така и отъ други-ты буквы, кои-то ты нема совсѣмъ между Гръчскы-ты писмена, едни были заемны отъ други народы, а други изъ ново составлены; напр: *б* е Латинско-то *ь*, на кое-то ся приложила отгорѣ една черта; — *з* рѣкохмы выше че е Гръчско-то *ς*; — *ж* вѣроятно е составено отъ двѣ *з* една съсъ другъ съ гърбомъ (така *Ɑ*) залѣпены; — *ц* може да е Армянско-то равногласящее *շ* и называемое *цо*; — *ч* е вѣроятно направено, какъ-то рекохмы отъ Гръчско-то *κόπια*, кое-то отъ ветхо стоѣло въ Гръчскѣ-тѣ азбукѣ между *п* и *р*, какъ-то Латинско-то изъ него по видимому составленное *q* стои между *р* и *г*, и кое-то числительно значило, какъ-то и нашия-тѣ *ч*, 90; — *ш* е явно заемно отъ Еврейскѣ-тѣ равносилныя буква *ש* (шинъ); — *щ* рекохмы выше че не е друго освенъ *ш* и *т* приложени и прилѣпени едно на друго така що основаніе-то на *ш* станѣло гърбъ на *т*; — *з* и *ь* могатъ да сѣ станѣли отъ Гръчско-то *ε* преправено, по подражанію Французовъ, кои-то употреблявать *е* многожды, и изрядно на края-тѣ на рѣчи-ты, точно такъ какъ-то мы употребляемы *э*; а какъ *э* и *ь* наистинѣ сѣ были отъ *е* направлены, това ны показва и самыя-тѣ образъ *ь* по кого-то находимъ и написанъ: Гръчскыя-тѣ *е* въ рѣкописи 5-го

вѣка и слѣдственно, какъ-то *ѣ* и до днесъ юще ся пише наедно. Познавася, впрочемъ че *ѣ* ебыль направенъ съ усѣкновеніе различенъ отъ *ѣ* само за распознаніе на гласъ-тъ имъ, кой-то е тѣнѣкъ за първо-то а дебѣль за второ-то; — *ѣ* уже видѣхмы выше че е буква дwoегласна сложена отъ *ѣ* или *ѣ* и *і*; — *ѣ* може да е направено и то отъ *ѣ* претворено на *ѣ* и *і* препречено *вззѣѣ* и като натѣкихто презъ върхъ-тъ му до средѣ-тъ; — *ѣ* е очевидно такожде изъ *і* и *ѣ* составлено; — *ю* е такожде очевидно *і* и *о* составено, като да ся произноси *йо*, но не знамъ какъ и защо произношеніе-то му е останѣло като *йу*, а за произношеніе гласа *йо*, буквѣ собственнѣ не имамы; — *ѣ* по видимому е направенно отъ *у* обѣрнѣхто на опаки *ѣ* и *і* подложено въ средѣ-тъ му; но тогава *ѣ* бы требовало да ся произноси като *ю* или *йу*, а то не е; на това трѣба паче да речемъ че е составено отъ *о* и *ѣ* положены първо-то върхъ второ-то за да стане буква дwoегласна (*διφθογγος*) коя-то по нужды всякога ще има произношеніе различно и отъ двѣ-ти. А какъ *ѣ* е наистинѣ сочинено отъ *о* и *ѣ*, увѣрявама ся и отъ *Глаголическѣ* зовомѣ-тъ Славянскѣ азбукѣ, въ коѣхъ-то *о* ся пише *ѣ*, *ѣ* ся пише *ѣ*, а *ѣ* ся пише *ѣѣ*; — *ѣ* какъ-то *ѣ* станѣли сѣ явно и двѣ-ти отъ сложеніе и присовокупленіе-то на *і* и *ѣ* съ съвсѣмъ малкѣ разликѣ въ образъ-тъ на присовокупленіе-то за показаніе на разликѣ-тъ имъ въ произношеніе-то *ѣ* равно *ѣѣ*, а *ѣ* равно *ѣѣ*; Любопытно е какъ въ *Глаголическѣ-тъ* азбукѣ за *ѣ* знакъ нема никакъвъ, а *ѣ* е представено съ знакъ совсѣмъ сообразенъ съ наше-то *ѣ*.

Какъ да е да е, видися че наша-та Славено-Бѣл-

ТРѢБУВА ЛИ ДА СЯ БИЖЪТЪ ДѢТЦА-ТА, ОЩЕ И
ПРѢДЪ ДРУГЫ ДѢТЦА?

Не ли, наистинѣ, никакъвъ и дору, така да ся каже, неприличенъ въпросъ за образовано-то и захванѣто-то за важни работы общество? Нъ за дѣтца-та прѣчка-та не е играчка; тѣхъ бижѣтъ такожде и образовани-ти и захванѣти-ти за важни работы людѣ. А азъ тъкмо искамъ и да говорѣя само съ оныя, които бижѣтъ. Па още, като си наумимъ прѣминѣло-то, щѣтъ ся намѣрятъ измежду ны немалцина, които да ся имѣтъ длѣжни на прѣчкѣ-тѣ за нѣчто си, — добро или лоше, нъ се мыслятъ, да сѣ длѣжни. Прѣчка-та не е малко нѣчто, и не само за дѣтца-та: за неѣ ся говори и въ Библиѣ-тѣ, и въ педагогичѣ-тѣ, и въ законовѣденіе-то, а въ живота на дѣтца-та тя е отъ всичко по-голѣмо, по-важно. Истина, че за много бащи, майки и учители да бижѣтъ дѣте е все едно, като да ся усѣкнуватъ — Азъ съмъ видвалъ и такыва, които увѣрять, че до 12 год. трѣбува да ся обносяме съ дѣте-то като съ коте или куче. Не прѣвеличявамъ: съ тѣя сѣщѣ-ты рѣчи единъ баща, — и не отъ простѣ-ты, — ми исказа своя наумъ за въспитаніе-то и увѣрѣваше че така былъ той въспиталъ дѣтца-та

си. Сынъ-тъ му, образованъ по тѣхъ методахъ, ми е и сега познатъ: той е доста извѣстенъ ученъ, — нъ чловѣкъ ненадѣженъ. И до сега мнозина още живѣять отъ оныя, които сж бити въ сжбботѣхъ, на въ сжбботѣхъ; мнозина отъ тѣхъ немогътъ да ся нахвалять съ тѣхъ методахъ и ней дору отдавать, дѣто сж достигнали до почетъ. На конецъ има и такыва, които нещътъ да повѣрвать, че и сега още е възможно да си губимъ врѣмя-то съ разсѣжденія за таково нѣчто, което по тѣхно-то мнѣніе, е на всички и всякому извѣстно, което е освячено отъ врѣмя-то и споредъ това ненадѣжи на никакво противорѣчіе. Съ училищны-ты уставы, сж опрѣдѣлява тѣлесно наказаніе само въ крайни случаи, когато всички-ты другы исправителны мѣрки ся покажътъ недостаточны, и то само въ по-низскы-ты чинове. Нъ училищни-ти уставы не сж писани за родители-ты; а дѣтца-та, които на 10 или повече год. влизать въ училище-то, до тогава ся сж възпитвали вече, така или друго-яче, — дома-си. Спорядъ това учители-ти и управители-ти на училища-та дохождать въ затруднително положеніе и чясто не могътъ да постигътъ: да ли трѣбува да продѣлжъвать на чинъ-то или да закачътъ ново. Біены дѣтца да не бѣжътъ, значи да изгубътъ надъ тѣхъ авторитета си; а ако бѣжътъ, то тогава трѣбува по-лоше да бѣжътъ. Чловѣкъ, и още по-вече дѣте, скоро привиква на всичко; а като біемъ единъ пжтъ одного или двама, ще ни сж поиска да опытаме сжщо-то и на другы. Тая метода е проста, та сме ся и нагледали на дѣйствія-та й.

Повече-то отъ родители-ты и учители-ты, които бѣжътъ, безъ съмнѣніе, правътъ това или по навъкъ, или по подража-

ніе. Неотдавна видѣхъ едно двѣгодишно дѣте, което удрише бащѣ си съ една тоягѣ, коя-то дръжаше въ рѣцѣ-тѣ си, и ся смѣяше съ оня дѣтинскій смѣхъ, който е така привлѣкателенъ и за възрастны-ты. Въ движеніе-то на тѣхъ рѣчицѣ имаше такожде толкова малко разумъ, колко-то и въ показующъ-тѣ рѣкѣ на много бащи и учители.

А въ что състои основна-та мисль на тѣлесно-то наказаніе въобщо? 1) Да си отмѣстимъ за направено-то ни зло, 2) да засраимъ, 3) да сплшимъ. — Ето три чюства, на които чювѣчество-то отъ памети вѣкы основава всички-ты си естествени исправителны мѣрки. Като оставимъ на странѣ отмѣстяваніе-то, като чюство, несвойствено на христіанство-то, нито на здравъ-тѣ нѣравнственикъ, което рѣководяше само прѣвобытны-ты законодатели на младенчествующо-то общество, нека ся запремъ на двѣ-тѣ свѣрѣмненны: *срамъ* и *страхъ*; — Нѣ оный, който иска да засрами виновный съ тѣлесно наказаніе, не значи ли, че иска съ срамъ да дѣйствува на чювѣкъ, който е изгубилъ срама? Ако да не е го былъ изгубилъ още, то за него бы было доста само едно сплшване, че ще ся накаже тѣлесно. Па и само-то срдство, съ което иска да постигне цѣль-тѣ, не е ли таково, что-то да унищожи то самъ-тѣ цѣль? Какъ искате, да ся засрами дѣте-то съ біеніе по голо, кога то му и уничтожава срама, като го накарва да прави онова, което трѣбува да ся срамува да прави? Нека всегда да е срамъ дѣте-то да добые таково наказаніе — то не е лоше; нѣ ако е вече достигнѣло еднаждъ до него; то е вече късно да ся дѣйствува съ срама. Тогава остана са-

мо единъ страхъ. Нъ какъвъ? Не оный нѣравствении страхъ отъ наказаніе-то, който сѣвъзбуждава отъ вѣтрѣше-то чювство на сѣвъѣсть-тѣ за развалѣ-тѣ на прѣдписаны-ты й правила, — а страхъ отъ боленіе и мѣжж. Нъ да не бы да е потрѣбно да сѣ поставя сѣвъѣсть-та на дѣте-то въ зависимость отъ прѣжж-тѣ? Па ако и да може сѣ постигна това, ако и да може най-послѣ сѣ постигна, что-то естествено-то боленіе или едно въспоминаніе за него да пробужда сѣвъѣсть-тѣ; то желателно ли е, утѣшително ли е това? Добро ли е да приучваме сѣвъѣсть-тѣ, това свободно чювство на чловѣка, — отъ най-млады-ты му години, — на зависимость отъ тѣлесны-ты, или макаръ и духовны, нъ пакъ зависими усѣщанія? Или, може бы, мыслять, че само една-та мысль за боленіе доста сплшва? Въ тоя случай прѣжка-та трѣбува да стане за дѣте-то нѣчто-си като *momento mori*. Единий поглядъ на неж, дору скрышемъ врыленъ, трѣбува вече да устраивава и потрѣсва. Тога страхъ-тѣ става нѣчто по средж: ни чисто физическо, ни чисто нѣравственио чювство. Нъ въ тоя случай; за да бѣдемъ послѣдователи: не трѣбува да го оставяме да сѣ осѣществи до край. Има една Нѣмска пословица: » Діаволь-тѣ не е така чернѣ, както ни го казвать ». Неж сѣ измыслили навѣрно онія, които поне насжнѣ или въ блжнуване сж видѣли діавола. Страшливий, като испытѣ еднаждѣ онова, отъ което напрѣдъ сѣ бояше, може изеднаждѣ да стане юнакъ. Нъ най-послѣ нека положимъ, че достигнѣхте цѣль-тѣ си; Вы сполучихте да вдѣхнете въ дѣте-то най-добрь физическый страхъ, — съ что щете го поддрѣжате? Ще Вы стане потрѣба да го усиливате: дѣте скоро привикну-

ва на всичко. Гдѣ щете положите прѣдѣлъ на тѣя
усилія ? А ако дѣте-то ся освободи поне единъ часъ
изъ-подъ Дамоклесовый мечъ; ако случайно нѣкакъ ся
увѣри, че неговни-ты погрѣшки могатъ да ся укривятъ;
какъ мислите, ще ли ся воспользува, или не, отъ своѣхъ
мнимихъ свободъ ? нито така, нито така. Доклѣ е прѣчка-
та прѣдъ очи-ты му, се добро, се хубаво; отмахне
ли ся отъ прѣдъ него — остави го вече. И това е
нѣравственностъ !— Ако пакъ дома ви или въ училище-
то има такъвъ добръ рядъ, что-то ни една погрѣшка на
дѣте-то да ся укриве, — то зашто ви е тогава прѣчка-та ?
стига само да е увѣрено дѣте-то, че всички-ты му ра-
боты ся съгледвать — и прѣстѣпленія не быхъ ставали,
нѣ въ това е всичка-та работа. Вдхнѣйте въ
дѣтца-та това убѣжденіе, захванѣте ся по-добрѣ за тѣхъ
работъ; тя не е толкова мъчна, колко-то ви ся види отъ
пръвъ поглядъ, макаръ и да е по-мъчна, отъ колко-то да
ся направи добро кафе. Обаче не е това всичко-то. Това
е само една стѣпка камъ добро-то; нѣ има и по-добро.
Направѣте така, что-то наказаніе-то за погрѣшки-ты на
виновный да става *извѣтрѣ*, а не *извѣнъ* — и ви щете
достигнете до идеала на нѣравственно-то възпитаніе. Не
забуравяйте, че това казвамъ на родители-ты; тѣи имѣтъ
въ рѣцѣ-тѣ си и мягкъ масажъ за изливаніе тѣнкости и ху-
бавы нѣчта и формъ. Нѣ и учители-ти не трѣбува да
забуравятъ, че и въ тѣхни-тѣ рѣцѣ влиза тая масса
несъвѣсѣмъ изстинѣла, та и тѣи могатъ отъ неѣ нѣчто-
си да направятъ.

И така прѣчка-та е много дебело и насилствено о-
ръжіе, за да ся възбужда срамъ. А чувство-то на срама

е като едно нѣжно, крѣхко градинарско цвѣте, което, като постои въ дебелы рѣцѣ, за малко врѣмя повѣхнува. Прѣчка-та вдѣхва страхъ — то е истина нѣ не трѣбува да ся надѣяме отъ него, че може да оправи разваляно дѣте; той му само покрыва вѣтрѣшнихъ-тѣхъ развалѣ. Прѣчка-та може исправи само слабодушнаго, кого-то могатъ исправи и други срѣдства, не толкова бѣдственны.

Всичко това пишѣхъ, зашто-то вѣрвамъ рѣчи-ты на покойнаго Прѣсовъ. Иннокентія, който еднаждѣ каза: „всяка мысль, изрѣчена съ убѣжденіе, е живо сѣмя, врѣлено въ землѣ-тѣхъ; то рано или късно ще изникне,“ Біячи-ти, разумѣва сѣ, щѣтъ останѣтъ на свое-то убѣжденіе, — само ако дѣйствовать по убѣжденіе, а не по слѣпъ навѣкъ и неразборно подражаніе; за тѣхъ прѣчка-та, какво-то и да имъ казвате, се ще си остане неизмѣнна и неизбѣжна. — Нѣ тѣя Господи, които сѣ съгласни въ основно-то начало, не сѣ ся съгласни и въ начини-ты, какъ да го привождають въ дѣйствиѣ, и спорядъ това ся раздѣляють на нѣколко секты.

Една секта утвърждава, че трѣбува да біемъ, докѣ е още горящо желѣзо-то, тоя-си чясь на мѣсто-то на прѣстѣпленіе-то. По нейно-то мнѣніе и който ся наказва и който наказва въ това врѣмя бывать въ таково особно настроеніе на духа, что-то пръвѣй по-добрѣ пріима, а вторѣй по-добрѣ съобщава. *Друа* секта отложва наказаніе-то за друго погодно врѣмя, и изврѣшава го методически съ знаніе и порядѣкъ. Тѣхъ сектѣхъ въ най-высоко-то ѣ развитіе съставлявахъ древни-ти ны въспитатели сѣбботницы, които біяхъ наредѣ всички-ты си въспитаницы всякъ сѣбботѣхъ, и увѣрявахъ, че това слу-

жи на виновный за заплатѣ на прѣмиѣло-то а на не-
 винный да послужи за прѣдѣ. *Третья* пакъ секта бѣчи
 отъ страхъ, да не възбудятъ въ дѣтца-та мразеніе къмъ
 оногова, който ги бѣе за прѣщавать на учители-ты и въ-
 спитатели-ты да бѣжтъ сами, а оставятъ тѣхъ работѣ на
 други, нарочіо приготвени и испечены на тѣхъ работѣ.
 Не е потребно да наумѣваме, че това дипломатическо
 смѣтаніе е могло да излѣзе отъ главы-ты само на едни-
 ты Езуиты. Нѣ още по-остроумна е *четвърта-та* секта
 бѣчи, които бѣжтъ невинный съ мысль, да исправятъ съ
 това виновный, и при това да му докажѣтъ, че го обы-
 чятъ. Не е нужда да обясняваме, че виновны-ты сѣ тѣхны
 сѣщи дѣтца, а невинны-ты — слугы и храненици. Най-
 послѣ *пята-та* секта, за да направи наказаніе-то нѣ-
 нравственно полезно не само за виновны-ты, а и за дру-
 гари-ти имъ, не бѣе насамо, а трѣжественно, и тя ся под-
 раздѣля на два ряда, отъ които *единный* призовава, ко-
 гато бѣе нѣкого, всички-ты му другари да присѣтству-
 вать, за да ся засрами повече, а *другый* счита това при-
 сѣтствіе за наказаніе само на оныя, които сѣ направи-
 ли нѣкаквѣ-си погрѣшкѣ. — Съ тыя послѣдны-ты бѣчи
 искамъ най-много да поговорѣ. Азъ вече имъ казахъ, че
 тѣхны-ты дѣйствія, колко-то за мене, сѣ *безнравствен-
 ны*. Нѣ ти ся съмѣввать. Нека да ся сѣдимъ явно. —
 Ако бы учители-ти да искать само да спашатъ вино-
 вный, та му ся канятъ, че щѣтъ го накарать да присѣт-
 ствува, кога-то бѣжтъ другаря му или брата му, то азъ
 нѣма что да кажѣ противъ това. Ако баща или учитель,
 когато е ядосанъ, накаже дѣте-то предъ братія-та му
 или съученици-ты му, пакъ нѣма да го приѣмѣ за лоше.

Нъ ако възпитатель-тъ наистинѣ накара виновны-ты за наказание да присѣдствувать, когато бѣе другого, и направи това нееднаждѣ; то, по мое-то мнѣніе, това значи — или че не познава съвсѣмъ чловѣческо-то срдце, или че има най-лошъ наумъ за него, и още съ това го разваля повече, отъ колко-то е и безъ това развалено. Что искате да сторите съ това? отвращеніе камъ наказаніе-то ли да възбудите въ тыя, които присѣдствувать? Нъ вы възбуждавате отвращеніе камъ които наказвать. Отвращеніе камъ виновный ли искате да възбудите? нъ ви възбуждавате съчовствіе камъ него. Не ми е възможно, безъ да ни не е одобелѣла душа-та, да слушае безъ съжяленіе ревъ и плачь и да гядаме борбѣ-тъ на сильный съ слабый? какъвъ страхъ искате да развіете въ възпитанника си? Физический или нѣравственный? Ако првъый — то скоро привыква на него, и рано или късно, относительно спорядъ характеры-ты, като то изеднаждѣ, то постыпенно прѣминува отъ страхъ въ уплахъ, той ся прѣоборща на тѣпо равнодушіе. А ако вторый — то вы не щете достигнете цѣль-тъ си съ прѣчкѣ-тъ, както и да дѣйствувате съ неѣ. а priori или a posteriori.

Страхъ може да вдѣхне само оный, който го има, и още въ избытъкъ. Тоя страхъ е страхъ Божій, който, — учили сме, — е и началъ на прѣмѣдрость-тъ. Може и да сплашите съ прѣчкѣ-тъ, нъ само едни-ты страшливцы, па и тѣи щѣтъ ся боять не отъ наказаніе-то, а отъ оно-го, който наказва.

Искате ли да възбудите мразеніе камъ виновный въ другари-ты му, — и това трѣбува да желаете, — те и

това не щете постигнете, а напротивъ щете направите да го жиятъ и да съчувствувать на злополучіе-то му. Мразение-то ся обръща не камъ него, а камъ оногова, който наказва. И така исправителна-та мѣрка, която развива чюства, съвсѣмъ противны на оныя, които искате да възбудете, е неприлична и неблагоприятна, а ако при това може да зачне и порочны чюства, то е и безнравственна. Азъ знаѣхъ, че послѣдователіе-ти на правила-та, които сѣхъ потвърдени отъ врѣмя-то само, мѣчно могатъ ся поклати, — и въ това имѣтъ правджъ: врѣмя-то е важно доказателство (argument), когато е донесло на свѣта нѣчто добро. Нъ въ това е и всичка-та мѣрка. Докажѣте ми, че съ еде-кой-си мѣркѣ еде-кой-си работа вървяше добръ, нъ още ми и докажѣте, че добро-то истинно зависи исклучително отъ тѣхъ мѣркѣ; тогава азъ пръвый щѣхъ ся поклонѣхъ на прѣчкѣ-тѣ, ако и никакъ да не съмъ расположенъ камъ неѣхъ. А доклѣ ми само подказвате опыта, — макаръ и отъ памети-вѣка, — безъ да опитате друго сръдство и безъ да ми докажете, че добро-то по-право зависи отъ прѣчкѣ-тѣ, азъ имамъ правдинѣхъ да ви не повѣрвамъ. Въ педагогикѣ-тѣ, както и въ другы-ты практическы науки, логика-та е се сѣща-та: се е сѣщо-то и вѣчно-то — *post hoc, ergo propter hoc*, — трѣбува непрѣмѣнно и непрѣложно да ся доказва полза-та на тѣхъ или онѣхъ мѣркѣ, при това ся притуря още и друго доказателство, като: еде-кой-си способъ или еде-кое-си сръдство очевидно дѣйствува, та не може да остане безъ слѣдствіа; то трѣбува непрѣмѣнно или да помогне, или да повреди, а ако ли не вреди, то слѣдователно помага. Въ медицинѣ-тѣ, на примѣръ, като ся осно-

вавахъ на такъва умозаключенія, цѣлы столѣтія въ вѣспаненіе-то на бѣлый дробъ се пуцахъ кръвъ. Лѣкаръ, който въ такъвъ случай не пустнеше кръвъ на болный, можеше да подпадне подъ сѣдъ. Най-послѣ намѣрихъ ся чловѣци, които съ цифры доказахъ, че който страда отъ вѣспаленіе въ бѣлый дробъ може да оздраве, и безъ да му ся пустне кръвъ, дару много-пѣты и по-скоро ; а отъ кръвопусканіе-то нѣма на свѣта по-енергическо срѣдство; то не е като прѣчкъ-тъ: не съ капкы, а съ фунтове пролива кръвъ. Нъ что послужи тука всичка-та достовѣрна Логыка? умозаключенія-та бѣхъ правилны, опытъ-тъ та-кожде потвърждаваше, врѣмя-то утвърждаваше доказателства-та, — само едно бѣхъ забуравили: — да испытать, неможе ли да бѣде добро и друдо-яче, безъ енергическы срѣдства? А на опытъ и излѣзе, че по нѣкой пѣтъ енергическо-то е и противно, а на глѣдъ не ся види таково.

Превелъ Г. Груевъ.

СЛОВО

ВЪ НЕДѢЛЮ ВАШ

Произнесено на 1858 г. отъ Т. С. Бурмова въ Габровскѣ-тѣ свято-троицкѣ црѣковь.

Въ сегашній-тъ день, братіе, ній въспоминувами славно-то и торжественно-то вхожданіе на Господа нашего, Исуса Христа въ Іерусалимъ. Ето какъ станѣло то. Нѣколко врѣмя подиръ това, като былъ въскресенъ Лазарь, Исусъ Христосъ ся възнамѣрилъ да иде съ ученици-тѣ си въ Іерусалимъ. Това било прѣдъ тѣзи самѣ-тѣ пасха Іудейскѣ, въ коѣ-то той запечатѣлъ висотѣ-тѣ на Божественно-то си ученіе съсь собственѣ-тѣ си кръвъ и самага себе си принесълъ въ жертва Богу Отцу, спорѣдъ какъ-то го преобразовалъ пасхалній-тъ агнецъ іудейскій. Въ такова врѣмя Іудеи-тѣ ся обикновенно събирали отъ ближни и дални мѣста въ Іерусалимъ да празнуваѣтъ въ нѣго пасхѣ-тѣ си и да ся помолятъ Богу въ храмъ-тъ. Тѣй като скоро ся расчуло чудесно-то въскресяваніе на Лазаря и като било на много хора възбудено любопитство-то да видѣтъ Божественній-тъ чудотворецъ, то много и излѣзло да го посрѣщнаѣтъ, като дошла вѣсть, чи той иди къмъ градъ-тъ Давидовъ. Но єдно просто посрѣщаніе и вижданіе и за тѣхъ било

малко. Проникнати отъ радостъ и глубоко почитаніе къмъ Божественно-то лице на Исуса Христа, въ кого-то безъ съмнѣніе мислѣли да видятъ свой избавителъ и спасителъ, тѣ го посрѣщали, какъ-то обикновено срѣщали царіе-тѣ. За да си засвидѣтелствуватъ усердіе-то и благоговѣніе-то едниѣ класали вѣтви и ги хвърляли по пъть-тъ прѣдъ Исуса, а други си снемали дрехи-тѣ отъ грѣбъ-тъ и ги постинали прѣдъ Него, и всички-тѣ викали: *благословенъ трыдыи во имя Господне* (Мат. 21, 9.). Дѣца-та же еще въ црѣквѣ-тѣ продължавали да Му пѣтъ жзи хвалебнѣ пѣснь и съ това възбудили негодаваніе и завистъ въ архіереи-тѣ и книжници-тѣ противъ Исуса Христа. Да обрѣнемъ вниманіе-то си на това дирне-то. Малолѣтни-тѣ дѣца по чистосрѣдечіе-то и невинность-тѣ си познаватъ и въсхваляватъ своего Господа и творца, а Книжници-тѣ и Фарисей-тѣ по злобѣ-тѣ и завистъ-тѣ си негодуватъ за това и мислятъ какъ да го истребятъ отъ лице-то на земь-тѣ. Тѣзи невинность, това добросрѣдечіе отъ стрѣнѣ-тѣ на малки-тѣ дѣца и тѣзи злоба, това звѣрство отъ стрѣнѣ-тѣ на възрастни-тѣ и между насъ често ся забѣлѣжватъ. Често и сега ся случява дѣте-то да открыва по простотѣ-тѣ си лѣжѣ-тѣ на бащѣ-тѣ и да плаче, кога той произвожда нечувани жестокости и насилия безъ да му трепнува на косъмъ срѣдце-то. Но също-то дѣте, като порасте, става като баща си, и често по лошаво и отъ него. Въ днешній-тъ день като въспоменуваме славно-то вшествіе Христово въ Іересалимъ, при коє-то тѣй ясно ся показали срѣдечно-то развращаніе на възрастни-тѣ и простосрѣдечіе-то и невинность-та на малолѣтни-тѣ, да раз-

мислимъ, братіе, отъ кои причини става това различіе и какви сж сръдства-та, кои-то можтъ да опазвѣтъ на дѣца-та тѣхнѣ-тѣ добротѣ и незлобивостъ сръдечнѣ и да ги прѣдупредувѣтъ отъ пагубно развращеніе.

Що є дѣте-то? То є єдно чувствително и благородно цвѣте, коє-то, за да може да издава хубави миризи и да служи увеселіе на оногова, кой-то го є насадилъ, иска голѣмо приглѣдваніе да не ся напои отъ лошави и мръсни води и да ся не запрѣчи и затисне отъ нѣкои диви трави. То є єдно бѣло и чисто плѣтно, на коє-то прѣва-та дамга, каква-то тя и да є, не може никога да ся заличи. То є єдинъ мекъ глинѣнъ сѣдъ, кой-то, додѣ ся струши, ще да носи въ себе си дѣхъ-тъ на онѣхъ влагѣ, отъ коєхъ-то є билъ той напоенъ въ това врѣмя, кога-то не є билъ еще изсѣхнѣлъ и заѣхнѣлъ, сѣдъ, въ кой-то можешъ да влѣєшъ, какво-то щешъ, благовонно ли нѣкоє масло или нѣкоєхъ отвратителнѣхъ смолѣ. Той ще дрѣжи и това и онова, но мисли, чи какво-то налѣєшъ, то ще си остане съ него. Ще го очистишъ само тогава, кога-то го изгоришъ на огнь-тъ. Дѣте-то є мекъ восѣкъ, на кой-то можешъ да ударишъ печать съ какво-то щешъ изображеніе, съ чловѣческій ли видъ или звѣрскій. Тѣй, тогава є дѣте-то. Напоишъ ли го отъ малко съсь страхъ Божій? то ще да си остане съ нєго и кога порасте. Внушишъ ли му, додѣ є еще малко, честность, правдивость? то тѣзи, а не други свойства ще да има, кога-то стигне и на твой-тъ години. Покажешъ ли му да ся варди да не псува, да ся гнуса отъ срамни и безкопосни хорти? то съ тѣмъ благородни рѣзки ще да си остане и вѣвъ

всичкій-тъ животъ. Отхранишъ ли го съ такива свойства, прѣдупардишъ ли го отъ лошава нравѣ? то ще ти бѣде винаги цвѣте, винаги ще му ся радвашъ и не само ти, но и съсѣди-тъ и роднини-тъ твои и всички-тъ, които го глѣдѣтъ и знаѣтъ. *Сынъ премудръ веселитъ отца* (притч. 10, 1). Но хванешъ ли да го учишъ, додѣ даже сучи още матерне-то си млеко на попрѣжни и да ся радвашъ, като ги чувашъ отъ дѣтски-тъ и невинни-тъ му уста? да знаешъ, чи тѣа попрѣжни, като порасте то, ще ся обранѣтъ и врѣху тебе и врѣху майка му, коя-то го съ такавъ болѣсть раждала и съ таквъ трудъ отхранила. Научишъ ли го отъ малко да лѣжи, да не почита по честни-тъ и по добри-тъ хора? да знаешъ, чи то тебе най много ще лѣжи и малко или съвсѣмъ нѣма да тя почита, като стигне таквъ възрастъ, въ кой-то не ще да има вече нуждѣ отъ тебе. Не му ли покажешъ, какво ѣ честь, какво ѣ приличіе и какво ѣ благородство? да знаишъ, чи ти копаешъ и нѣму и тебѣ си гробъ; чи то, като устарѣешъ, ще тя испѣди отъ кѣщѣ-тъ ти, коѣ-то си ти правилъ съ мисль, разумѣвася, нѣму да ѣ оставишъ, но да тя прѣглѣдва и благодари на старо врѣмя; ще тя кара и на кадій-тъ, ще тя хули прѣдъ всичко село, като человекъ лошавъ и нетрѣпимъ. Ты ще бѣдешъ принуденъ, ако нѣмащъ хора състрадателни къмъ тебе да ходишъ даже отъ кѣщѣ въ кѣщѣ да просишъ за да ся хранишъ. Не го ли научишъ при всичко това баремъ да ся страхува колко годѣ отъ Бога, така що-то да може баремъ този страхъ да го свѣстѣва сегисъ тогисъ на кратко врѣмя? да знаишъ, чи ти вече си приготвилъ за общество-то ядовитъ членъ;

чи ти си отхранилъ заражъ, отъ кой-то много могатъ да ся молепсжтъ; чи ти си поради това самъ юдинъ вредителенъ членъ, кой-то трѣбува или съвсѣмъ да ся отсѣче или пакъ ако да ся прѣтегне, за да не може да има той нѣкоѣ съобщеніе съ други-тъ членове на общественно-то тѣло. На! какво готви всѣкій за себе си и за всичко-то общество, ако не прѣглѣдва добръ за чедо-то си, ако не ся старае да го отхрани какъ-то трѣбува. Чи не това тѣй, не ни трѣбува много на далечъ да ходимъ за да ся удостовѣримъ. Да поглѣднимъ на около си: — ще видимъ доста живи примѣри. А и всичко-то наше село съ какво нѣщо добро може ся похвали, като по много отъ насъ и всички ние може да ся рѣче, сми лошави въспитани и отхраниени? Црѣкви-тъ ли ни, кои-то трѣба да ся направжтъ баремъ да не ни ся прѣсвивжтъ отъ други-тъ села, црѣкви-тъ ли ни, повтаряме, сж като црѣкви? Скоро ще да ся съборжтъ да притиснжтъ стотина души напразно и ній тогава кой знае ще ли да помислимъ да ги направимъ. И кой ни брѣка да ги направимъ? Владика-та ли не дава дозволеніе, или Турци-тъ? Благодареніе на сегашно-то царствованіе, прави какви-то щещъ, ако щещъ ги вдигни и до небе-то. Но да оставимъ црѣкви-тъ. Съ какво друго ще ся похвалимъ? Съсъ съгласіе-то ли, коѣ-то царува по между ни, или съ взаимнж-тъ си обичъ? съ правж ли, или съ милость? Съ кротость ли, или съ челолюбіе? Съ благомисліе ли, или съ доброжелателство? — Да можемъ да имамъ едно голѣмо оглѣдало отъ стрѣнж си, но такова, коѣ-то да прѣдстави вещественно наше-то нравственно состояніе, та чи да ся оглѣда-

ме въ нѣго, самички не ще да ся познаемъ. Нѣй ще видимъ въ това оглѣдало, вмѣсто челоуѣци различни звѣрове єдинъ отъ други по лошава и самъ тамъ ще сѣгѣдаме нѣкою агне, кою-то съ треперѣние ся крие ту подъ този, ту подъ онзи шубръкъ, и чи повече-то отъ тѣа звѣрове єдинъ други давятъ кой на кого-то навива: поголѣми-тѣ давятъ по малки-тѣ, а помалки-тѣ — най малки-тѣ. Съ какво ще ся похвалимъ, съ какво? — Чудимся, Господи, какъ ни трѣпишъ! Въистинну велико є Твое-то милосердіе! Нищо не сѣ тѣзи нещастіа, кои-то ни сѣ постигнали до сега, нищо не сѣ прѣдъ наши-тѣ грѣхове и беззаконіа!

Братіе! до кога ще да ся продѣжава такова положеніе и какъ ще да си помогнемъ нѣй въ това наше окаянно сѣстояніе? нѣй сии злѣ възпитани и зли чедо отхранвами. Какъ ще да можемъ да ся измѣнимъ и съ какъвъ начинъ? — єдинъ само колай има, єдинъ є начинъ-тѣ, съ кой-то можемъ нѣй да ся прѣдударимъ отъ по голѣмо разоряваніе, кою-то сами си правимъ взаимно. Този колай, този начинъ є образованіе-то. То само може да ни помогне при това наше неустройство и взаимни гоненіа. Тѣ ще исправи колко да є сегашни-тѣ дѣца, що-то тѣ баремъ да отхранятъ чедо спорѣдъ закони-тѣ на христіанскѣ-тѣ вѣрж, кою-то нѣй сега почти безплодно исповѣдувами, тѣ баремъ да възпитають граждане добри и полезни, съ благородни и честни характери, ако да не могатъ да оправятъ себе-си сѣвршенно и да искорнятъ сѣвсѣмъ плодове-тѣ на зло-то си възпитаніе. За това всѣкій трѣбува да ся сили да дрѣжи, колко-то є възможно повече, дѣте-то си въ училище-то и да не брѣза да го дава на занаятъ. Едно

дѣте не само нѣма да губи нѣщо, ако ся подрѣжи до 16 — 17 години на възраст-тѣ си въ училище-то, ако не повече, то ще придобіе напроотивъ, ще припечели това, коє-то ще му принесе безчислени изгоди въвъ всичкій-тъ животъ и коє-то никой не ще да може да му го отнеме, колко и да знае шейретлицы. То губи тогава, кога го дадешъ на занаетъ младо, дадешъ го на чужди хора, кои-то вмѣсто да го учятъ на занаетъ, повече-то го карятъ да имъ слугува, тѣй като то въ прѣвж-тѣ и вторж-тѣ години не може по младостъ-тѣ си да имъ връше работѣ по занаетъ-тъ и тѣй то губи три чети-ре години, додѣ ся научи на този занаетъ, кой-то избрало. Не е ли по добръ да ся подрѣжи то въ това врѣмя въ училище-то, та чи послѣ да приѣме занаетъ-тъ за єднѣ години и да му стига умъ-тъ да ся земе за нѣ-коє работѣ по голѣмѣ отъ тѣзи, каквѣ-то си правиль-ти до сега и неговій-тъ майсторъ? Но ній сме до толко-ва ослѣпени, що-то, като видимъ, чи наши-тѣ дѣца зна-ятъ вече да прочитѣтъ и да записвѣтъ и еще да ис-пѣвѣтъ нѣщо въ црѣквѣ-тѣ, макаръ тѣхно-то пѣіеіе и да прилича често на ревъ, а не пѣіеіе, изведнажъ ги изваждами изъ училище-то и ги оставями на дѹгѣни-тѣ си, макаръ и да не можѣтъ тѣ още да връшѣтъ нѣкоє работѣ. Нека ся учи, казвами, отъ малѣкъ да печели пари. Той ще ся научи да ги печели, но все толкова, колко-то и ти, пакъ съсъ сжщѣ-тѣ лѣжѣ и съсъ сжщи-тѣ неправди, съ кои-то ги печелѣтъ и сега много изъ насъ.

И тѣй нашъ-тъ дългъ е, като сме сами зловѣспі-тани и необразовани хора, баремъ дѣца-та си да об-

разувами и да просвѣтимъ за да излѣзѣтъ баремъ тѣ изъ този гѣлъ, въ кой-то ній безполезно ся прѣбръща-ми ту на тѣзи, ту на онѣзи стрѣнѣ безъ да можемъ да излѣземъ отъ него. А оттука какво слѣдува още, сирѣчь какъвъ еще длѣгъ ни ся палага отъ това? Оттука слѣдува, чи ній сми длѣжни да ся стараемъ да имамъ училища, какви-то трѣбува, да ся стараемъ за това даже повече отъ колко-то за кѣщи-тѣ си и црѣкви-тѣ; зашто-то кѣщи-тѣ и црѣкви-тѣ бивѣтъ тогава добрѣ наредени, кога ся намирѣтъ въ тѣхъ хора почтени и богобоязливи, а това ся дава плѣно само отъ образованіе-то. А ма ще кажемъ, чи ти нѣмашъ синове или чи твои-тѣ синове вече пораснѣха неизучени, та за това не тя ѣ грижа, има ли село-то училища, какви-то трѣбува, или нѣма. — Окаянний человекѣ! ако твои-тѣ синове пораснѣха слѣпи, мигарѣ ти искашъ и тѣхни-тѣ дѣца да имѣтъ сѣщѣ-тѣ слѣпотѣ? а тѣ ще имѣтъ, ако ся стараемъ ній за мостове и други направи повече, отъ колко-то за училища. Ако ти нѣмашъ синове, не видишъ ли, чи има братѣ ти? Защо си толкова скѣпъ, що-то не щешъ да отдѣлишъ баремъ петъ шесть гроша отъ хилядѣ-тѣ за училищнѣ полѣзѣ, за да ся не мѣчатъ братови-тѣ ти дѣца въ онѣхъ тѣснотѣ? Ако не тя ѣ срамъ, чи седи недоправено училище-то, не ти ли сѣ мили баремъ дѣца-та братови-ти или дѣщеринни? Но ще кажешъ, чи добро-то състояніе на училища-та не зависи отъ красотѣ-тѣ и великолѣпіе-то на зданіа-та и чи училища-та ся възвишавѣтъ не по зданіе-то си, но по науки-тѣ, кои-то ся въ тѣхъ прѣдаватъ, и въобще по вътрѣшне-то имъ устройство. Право хортувашъ. Не може ли да ся нареди едно у-

чилище добрѣ, кога нѣма удобно помѣщеніе за ученицѣ-тѣ и за всички-тѣ му принадлежности, и еще съдѣйствува-тъ ли ти колко да ю баремъ за вѣтрешне-то имъ устройство? — Често ся чува кога иде рѣчь за тѣзи работѣ, да прѣдставѣтъ еще за извиненіе това, чи нѣма-ло было съгласіе по между ни. Но кой ю виновенъ, чи нѣмаме съгласіе? Не сми ли пакъ ній, чи често разваля-ми обще-то съгласіе или по тѣзи причинѣ, чи ни поискали да пожертвувама нѣщо, или чи не ни питали отнайнапрѣдъ, какъ трѣбува да стане онова, за кою-то сѣ заели нѣкои-си, или най послѣ чи подагъ за него прѣвѣ мисль юдинъ-отъ по незначиелни-тѣ?

Стига вече, братіа, да ся продѣжаватъ помежду насъ такива нѣща. Нека начене всѣкій изъ насъ да помислява и за обще-то добро и него по много да цѣни отъ частно-то; зашто-то частно-то добро бива тогава тврѣдо, кога-то има основаніе въ обще-то. Нека ся стараю всѣкій колко-то ю възможно да не подава причини къмъ несъгласіе и взаимнѣ враждѣ. Тогава ній и училища и цѣркви по добри ще на-правимъ. Тогава и дѣца-та ще ни ся радвѣтъ по вече и по усердно ще ся стараѣтъ да приѣмѣтъ ученіе-то, като видѣтъ, чи ній имама такавѣ голѣмѣ грижѣ за тѣхъ. То-гава и ній ще да имъ ся радвама повече, като видимъ, чи тѣ спорѣдъ наше-то стараніе напѣднува-тъ въ изученіе-то на онова, що ю за тѣхъ потрѣбно, безъ да трѣпѣтъ тѣ нѣкои нужди и непріятности. Тогава и наша-та со-вѣсть ще да ся поумири. Тогава и ній ще да вкусимъ кол-ко годѣ отъ сладки-тѣ плодове на образованіе-то, ако и да сми хора неблагоговѣспитани и необразовани. Аминъ.

МЫСЛИ

ОТЪ

НИКОЛА КАСАПСКАГО

(Вижь часть II. Книжка N° 15. стр. 299).

Повтаряме : все-то туй произвождася непроизвольно, неусловно, не по временно щеніе, ами споредъ вѣчны-тъ уставы на създавш-тъ насъ Небеснѣ силѣ. Народъ-тъ въ образованіе языка си, сѣкога дѣйствува споредъ правила-та на органическо-то сѣѣпленіе на полярность-тъ, понятіята на ума, и израженія-та имъ съ звукове на гласа, достѣпны и пріятны за слуха. Заради това думы-тъ съставены отъ народа, безъ мудрованіе, даже безъ всякъ смѣткъ, по тъмно-то чувство на простодушиѣ-тъ му мыслителницѣ (Логикѣ), спознаты сѣ и пристѣпны на слуха му, и лесно понятны (разбрани) на ума.

Когато пакъ ся случи на единъ народъ да занима чужды думы, противны за сричаніе на ухо-то, той ги пре-правя споредъ ищенія-та на языка си. Така ся произ-лезли и станали *εσπερѣ*, грѣцъ ; *veoreg*, латилски ; *vêpres*, Френски ; *вечерѣ*, Български ; отъ *bissextu*, високошъ ; отъ *Tellaer*, талеръ и пр. — языкъ възмѣжалъ, писменническъ губиси правдинъ-тъ и способности-тъ да прави думы естественны, съ органическій начинъ. Той може да произвожда новы ду-

мы или съ притурка сжществующи-тъ за израженіе исканный-тъ разумъ; напримѣръ *Книжнина*, въ разумъ une commune или съставяніе новж думж отъ двѣ напрежни; такива сж: *тепломѣръ*, *небосклонъ*; *землеопи-саніе*, *численница* и пр.

Заедно съ языкъ-тъ народъ-тъ съставлява свои-тъ музикъ въ мѣодіи-тъ на пѣсни-тъ си; въ тѣзи пѣсни и приказки створява народнж-тж си поезіж; въ пословицы-тъ предава на вѣкове-тъ свои философіж. Щастлива е (благатка) онжзъ писменность, която отъ тойзи народенъ коренъ извлича характеръ-тъ си и богатство-то; Българскій-тъ языкъ богатъ е отъ тжзъ старнж, само чак дѣлатели. Защо именно въ народный-тъ языкъ трѣба да ся търсѣтъ вещества (матеріалы) за языка на поезіж-тж? заради това, че поезж-та участвовала въ първоначално-то составленіе на языцы-тъ. Метафоры (преноси-тъ), иносказванія (аллегоріи-тъ), метонимии-тъ, употребленіе единж думж на мѣсто другж замѣненіе сжщо-то израженіе съ игривж фигурж — все-то това способствовало за разцвѣтѣваніе младенчествующи-тъ языцы съ драги цвѣта на поезіж-тж. Языци-тъ отъ първомъ быле бѣдни, и тазъ иста-та сиромашія за вещество (матеріалъ) карала ума да ся притича къмъ помощъ-тъ на воображеніе-то, за да намѣри думы за понятія-та си. Да кажемъ повече: тазъ иста-та бѣдность, неопредѣленность, маглявость на языцы-тъ прави ги способни за начѣртаніе образы-тъ поетически, поражаемы отъ въображеніе-то.

Колко-то единъ языкъ е по обработенъ, колко-то по богатъ, по опредѣлителенъ, толкова по малко е способенъ

за поезіѣ-тѣ. Най точенъ и опредѣленъ языкъ е языкъ-тъ на математикѣ-тѣ: нъ може ли ся изрази съ него нищо поетическо съ най хвърковаты-тѣ формулы на Алгебрѣ-тѣ.

Нъ на всичко-то въ свѣтъ-тъ има си предѣлъ. Языци-тѣ растѣтъ, мжлѣѣтъ, ягкчеѣтъ, и ся лишаватъ отъ творческѣ-тѣ си, органическѣ силѣ. Народъ-тъ, като достигне извѣстнѣ степенъ на образование-то, престанва да расте съ ума и съ проявленіе-то му, съ языка. Общенародность-та ся лишава отъ гласа си, и предава занятія-та си и правдини-тѣ на малцина избранны, нъ не вынѣги избранны отъ музы-тѣ. Това прекършаніе станва съ ввожданіе-то писменность-тѣ, изображение звукове-тѣ съ писмена (буквы), най велико-то отъ чловѣчески-тѣ изобрѣтенія, неизмѣрима стѣпка въ пѣтя на просвѣщеніе и образование-то. Чловѣкъ-тъ предава на зрѣніе-то онова, което до тогава принадлежало на единый-тъ слухъ; остановилъ (запрѣлъ), твърдилъ бѣгли-тѣ звукове; создалъ паметъ-тѣ не на одного чловѣка, а на всичкій-тъ родъ чловѣческъ; създалъ исторіѣ, която ся носила дотогава въ тъмны-тѣ мъглы на преданія-та и на баснословны-тѣ измыслеванія.

Обаче чловѣку нищо въ свѣта и въ живота не ся пада даромъ. За сѣкое искусственно добываніе треба той да заплати съ загубѣ на естественно-то благо. Така и съ писмена-та: като дарова отъ едиѣ странѣ на ума му ново средство за дѣйствиѣ, отъ другѣ старѣ, ослабява дѣятельность-тѣ въ него на органическѣ-тѣ, животворящѣ силѣ. Читательтъ на книги престанва да е самостоятеленъ, станва ученикъ, подражатель.

Като ся надѣе на писмена-та, той не радѣе (не ся грижи) заради ума и память-тж. Живы примѣри мы гледаме повседневно у безкнижны-тѣ и селянци-тѣ. Въ тазъ смѣтливостъ, това напрегваніе всички-тѣ умственны сили за да ся замѣни недостатѣка на наукж-тж, тазъ чудна паметь, която помѣстѣва въ главы-тѣ нмѣ цѣлы книги.

Какъ произлязло писмо-то (писмена-та)? Нѣма никакое съмнѣніе, че за начало на всяко писмо (писмена) было изображеніе онѣзи предмети за които искали да предадѣтъ понятіе на други, или да съхранѣтъ него за потомство-то: рисованіе, просто-то подраженіе на природж-тж, предшествовало (было по напредѣ) отъ писмо-то. Отъ рисованіе-то преминали къмъ иносказваніе-то (аллегоріѣ-тж), къмъ знакове-тѣ (символы-тѣ), отъ които ся съставили іероглифи-тѣ. Іероглифи-тѣ были различни: въ тѣхъ ся изображалъ или всичкій предметъ или само една негова часть, за означеніе цѣло-то: человекъ ся изразжалъ съ изображеніе одного отъ членове-тѣ му, слѣнце-то съ кръгче, пожаръ-тж, съ дымъ; употреблялося иносказваніе (аллегорія): двѣ ржцѣ, които държатъ щитъ и лжкъ, означали войнж; око и скипетръ, царя; слѣнце-то съ мѣсеца, теченіе на време-то. Освѣнь това изразжавалися предмети-тѣ (нѣща-та) съ подобія: вѣчностъ-тж съ змійж, която въ устата си държала ушаи-еж-тж си, и т. н. т.

слѣдува.

СТЪВРЕМЕННА ЛЬТОПИСЬ
на
Бѣлгарскы-ти Книжици.

ЧАСТЬ ТРЕТЯ.

СЕНТЕМВРІЯ. 1858.

ЦАРИГРАДЪ — ГАЛАТА

Въ Книгопечатница-та на Д. Цанкова и Б. Миркова.

1858.

*Пръмльдана и одобрена отъ царскъ-тъ ценсуръ за да сѣ
печята.*

Съвременна лѣтопись.

— 0 —

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ДНЕВНИКЪ

Негова Свѣтлость Фуадъ-паша трѣгва отъ Паризъ за въ Лондонъ, дѣто ще ся мае до дестына дни. Вѣрвать, че помыслъ-та на това пътуваніе е да истѣкмятъ дѣла-та за направеный заемъ съ Англія.

Французскій Императоръ и Императрица отійвають на баня въ Байрицъ. Конгресъ-тъ въ Паризъ за источны-ты питанія си свършева дѣла-та, и прѣзь тоязь мѣсяць ще бжде промѣна-та на потвърденія-та, что ся относятся за нареждане-то на Молдо-Влашки-ты княжества. Тая промѣна ще стане изъ между прѣдставителе-ти на различни-ты силы въ Паризъ и безъ помощь-та на втори прѣдставителе. Князь Наполеонъ готви отнасяне за состояніе-то на дѣла-та въ Мадагаскаръ заради Французи-ти. То трѣба да стигва до нужда-та за едно скоро испращаніе противо Малагши-ти.

Инглезскій вѣстникъ приказва любопытны подребици за разговарянія-та, что докарахъ заключеніе-то на трактата подписанный отъ пълновластни-ти на Кынезскаго Императора и отъ Инглез-

ски-ти и Французски-ти Комисаріе. Единъ испратенъ отъ Англія ще сѣди въ Тиенъ-Сингъ и ще ся споразумѣва направо съ министри-ти въ Пекинъ, дѣто той може да навизда царскій Дворъ. Ингелизи-ти имѣтъ волѣж да направятъ въ Пекинъ училище подобно на русско-то, что ся нахожда въ тая столица. Чюжинци-ти имѣтъ правдѣ да пхтуватъ изъ Кына съ пашапортъ. Христіанство-то ще бѣде невѣспрѣно въ Кына и едно Кынезско посланичество ще ся испрати въ Лондонъ. Рѣка Янгтце ще бѣде съвършено отворена на търговци-ти. Мытарскы-ты тарифы ще ся приглядать изново и ще ся плати на Англія какъ задовоство 3300000 и на Франца 1200000 инглезскы лиры.

Нѣмскы-ти вѣстници говорятъ много за една нота, что г. Мантофель е испратилъ на австрійско-то управленіе заради Ра-стадтска-та работа. Прускый министръ ся уплаква дѣйствително отъ многогласіе-то на Германска-та Спомощъ, что ся е показала непріятелница на Пруссія въ нея работа, многогласіе, съставено отъ съединение на малки Щати, на които сборъ-тъ едвамъ да е равенъ само съ една область отъ Прусска-та монархія. Г. Мантофель най-послѣ разгласява, че, до нова заповѣдь, Пруссія не ще плати вѣке дълбж-тъ си отъ потрѣбны-ты разноска за държаніе-то на съвързаны-ты градища.

Самодържець Александръ II намыслева строй много важентъ, казва единъ инглезскый вѣстникъ. Рѣчь-та е да ся земать назаемъ сто миліона рубли, опрѣдѣлены да направятъ едно съвършенно прѣобразование на монета-та въ Россія. Тойзъ купъ видися ще ся поиска повѣче отъ чужды страны, та инглезскый вѣстникъ си дава мнѣніе-то върху това нѣчто и казва, че русскый назаемъ ще бѣде пріетъ съ добра воля въ Англія; обаче мысли, че ще е опасно да ся измжкнать толкосъ миліоны отъ зиманіе-даване-то въ полза на една чюжда сила. Сжщій листъ извѣстява като дава на дѣло-то

еднаж тяжесть много угольменж, че Пиемонтъ далъ съ поемъ на Россія, за двадесять и двѣ години почаякъ; пристанище-то на Вил-франшъ за русскы-ти пароплави по Срѣдиземно море.

Писма отъ Копенхагъ извѣстиятъ дохождане-ло въ тоязь градъ на г. Бютова, прѣдставителя отъ Данежаркыя на Франк-фортска-та съврзь, что е дошълъ да ся споразумѣ съ управление-то си заради какъ трѣба да постѣпи въ разговарванія-та, които може да искара още дѣло-то на княжества-та съ Германска-та Спомощь.

Развала ся случва на отвьдъ атлантическа-та жица. Бѣлѣзи-ти не ся прѣпращатъ вѣке съ вразумителенъ начинъ. Инженеріе-ти отъ нея дружина ся намиратъ на работа да дыратъ причинж-тѣ на това припятствіе и срѣдства-та да го управятъ. Въ Лондонъ гледатъ тяжко тѣхны-ты затичванія и ся надѣжтъ, че ще пріематъ добъръ свършѣкъ. Между това, отваряне-то на той телеграфъ трѣбаше да ся въспрѣ за нѣкой и другъ день.

Грьцкый царъ Отонъ дохожда въ Мюнхъ. Н. В. отійва на сутрѣнь-та въ Берхтесгаденъ, дѣто сѣди царскый дворъ. По кжсно ся заврѣща въ Мюнхъ и стои нѣколко недѣли въ нея столица.

Отъ Парагвай, прѣсѣдатель Лонецъ испраща въ просвѣтена Европа единъ пароплавъ съ шестнадесять млади момци, които трѣба да усъвршѣтъ науки-ты си въ ветхый свѣтъ.

ТЪРГОВСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Ерзерумъ (Азіятска Турція).

Какъ ханбаръ на едно голѣмо търговище съ широки-ты страны на Мала Азія и съ закавказскы-ты области; какъ мѣсто на прѣнасяние особито за Персійска-та търговія съ Европа по Черно

море, Ерзерумъ е вреднъ да обърне внимание-то на търговци и занаятци.

Безъ да ся гледа на лоши-ты пѣтища отъ двадесѣтъ години насамъ Трапазанъ е станалъ най-големо-то пристанище въ свързване съ Персія; чловѣкъ може да потвърди едно сѣвгашии порастване въ общи-ты мърданія на дѣла-та въ Ерзерумъ. Самы-ты му донасванія на европейскы стоки, опрѣдѣлены за въ Персія, показвать слѣдне-то напреднувание:

	товарѣ.		франкы.
На 1830	6000	вредность за	3600000
» 1840	22000	»	12200000
» 1850	59000	»	35400000
» 1855	62000	»	37200000

Това развитіе на търговскы-ты зимнодаванія не свидѣтельствува токо успѣха на сжщественно-то добро поминувание за жителіе-ти на тѣя 'стараны, обаче и прѣдготвева важность-тж, что ще пріеме хубаво-то търговище, отворено на европейскы-ты срѣбърны промѣняванія, отъ деня когато леснина-та на сѣдиненія-та и малкы-ты цѣны на прѣнасаніе-то, даджъ сърдце на по-много души купци да обърнатъ око къмъ тѣя страна на Истокъ.

Търговскый вървезжъ на 1857 — 58. Донасванія-та на стоки за въ Ерзерумъ достигать до 49,884,000 фр. и изнасванія-та до 39,996,000, всичко 89, 880,000, фр.

Прѣнасванія-та ся тѣя:

Търговія съ Персія	28,736,000.
Търговія съ закавказскы-ты области.	2,600,000.

КНИЖЕВЕНЪ ДНЕВНИКЪ.

3) *Кратка Священна Исторія на Нѣтхо-и-Новозавѣтна-та Църковь. Преведена отъ Архимандрита Парвѣнія Зографскій. in 16^о. обр. 108. Цариградъ-Галата. У Книгопечатница-та на Д. Цанкова и Б. Миркова. 1857.*

4) *Началное Оученіе за дѣца-та. Напечатано отъ Архимандрита Партенія Зографскаго. in 8^о обр. 38. Иста Книгопечатница, 1858 л.*

Много врѣмя Български-ти учени мысляхъ, че камыкъ стѣпка на перо-то имъ е правописаніе-то, та, безъ да го знае чловѣкъ, неможяше да напише книгъ; днесъ пакъ е излѣзло полазипа, всякой да пише книгъ за цѣлый народъ по свое-то си мѣстно нарѣчіе; нѣкои отійвать и по-далечъ като искать да наложатъ какъ по-право тѣхно-то нарѣчіе товаръ на вси-ти Българе: нѣч-та, които, докль ся изравнятъ въ Българска-та книжнина, щѣтъ докарать нѣ малко вредъ на успѣха ѳ. За любопытство или за свидѣтельство на речено-то чловѣкъ има вѣче прѣдъ очи кн. *Кратка Свящ. Исторія*, прѣведена, видися, отъ Гръцкы и написана на Българско Македонско нарѣчіе, една размѣса отъ Българскы и Сръбскы.

Отъ Песторіи е извѣстно, че два народа, които ся близосѣди, нѣ само си промѣнявать произведенія-та изъ по между, обаче си размѣсвать и языци-ты; така край р. Рейнъ отъждни-ти Французи говорятъ размѣсено съ нѣмскы, а отсамны-ти Нѣмци хоратятъ разбъркано съ Французскы, наречено отъ тѣхъ *каутервелъ*. Въ Сърбія, жители-ти край прѣдѣла, что отдѣля Сърбія отъ Българія, говорятъ размѣсено съ Българскы, кога противно-то ся случва на Българе-ти въ Турско.

Отець Партеній, на който съ голѣма почестъ цалуваме

дѣйствицѣ-тъ, нека дадѣтъ волѣѣ да забълѣжимъ, че си имѣа мѣсто-то да пише нѣкой книжъ за цѣлъ народъ на едно мѣстѣно нарѣчїе, а по право трѣба да гледа по много-то души какъ говорятъ, и така може да ползува и да ся ползува.

Въ *начално-то ученїе за дѣла-та* освѣтъ букваницы-ты на край ся намира прибавка съ нравоучителны свѣти на 35 афоризми, написани и тѣи на Българско-Сърбско нарѣчїе, обаче мыслѣта имъ не може да бѣде по-хубава, по-добра, по-сгодна, по-прїятна на одного читателя, и тукъ можемъ каза, что Отецъ Партенїй е сполучилъ, че никой отъ Българе-ти не е написалъ до нынѣ толкъ съ полезны свѣты за наши-ти хора.

Молимъ прочее Отца Партенїя да непрѣстанвать да затичать за народно-то просвѣщенїе на Българе-ти, а намъ да дадѣтъ прошкѣ, что споменѣхме за книжки-ты имъ, което направихме безъ никаква страсть задължени да испълнемъ реда на Книжевный Дневникъ въ *Българскы-ты Книжници*.

К Н И Г И

*кои-то ся сж печатали въ Печятницѣ-тъ
ни и ся намиръжѣ за продажбѣ :*

СКРАТЕНИЕ на ТУРСКА-ТА ИСТОРИЯ преведена, попълнена и издадена отъ П. Р. Славейкова. — 8^{ва} 68 стр. Цѣна ... 1 цванецъ.

КРАТКА СВЯЩЕННА ИСТОРИЯ преведена отъ Архимандрита Партеція Зографскій. 8^{ва} 120 стран. Цѣна 5 гр.

ЦВѢТОСЪБРАНІЕ (Славян Христоматія) Старо-Българскаго языка издадена отъ Никифора П. Константинова. гол. 8^{ва} 200 стр. Цѣна 8 гр.

Учебни Книжки за Дѣца-та, наредени и издадени отъ П. Р. Славейкова :

КНИЖКА I. БУКВАРЬ 8^{ва} 16 стр. Цѣна 1 гр.

КНИЖКА II. СВЯЩЕННА ИСТОРИЯ.

КРАТКА ВСЕОБЩА ИСТОРИЯ отъ Іоакима Груева. гол. 8^{ва} стр. 222. Цѣна 16 гр.

ЕЛЕКТРИЧЕСКИ ТЕЛЕГРАФЪ преведенъ отъ французски отъ Хр. Ваклидова. Издаденъ отъ Пантели Г. Кисимова. 8^{ва} 64 стр.

БЛАГОНРАВІЕ преведено отъ Французки отъ Хр. Ваклидова. Издадено отъ Д. Добровича и Г. Василева за ползѣ-тъ на Българскѣ-тъ Книжници. гол. 8^{ва} 48 стр. Цѣна 2 гр.

ПЪРВА ХРАНА преведена отъ И. П. Чичовъ. гол. 8^{ва} 168 стр. Цѣна 16 гр.

ЖИТИЕ и ЧЮДЕСА Святаго и Славнаго Пророка Ілія преведено отъ Отца Х. Софронія. гол. 8^{ва} стр. 35.

НАЧАЛНОЕ УЧЕНИЕ за дѣца-та отъ Арх. Партеція. гол. 8^{ва} 40 стран. Цѣна 2 гроша.

СМЕТНИЦА отъ Клича Кесарева.

НАРѢЧНА ЧИСЛИТЕЛНИЦА преведена отъ Н. Николова, а направена и издадена отъ Ив. Найденова.

Подг печатъ :

БУКВЕШНИЦА СЛАВЕНСКА отъ Хр. К. Сичанъ Николова.

ФРАНЦУШКО-БЪЛГАРСКИ РАЗГОВОРЪ отъ Ив. Найденова.

АЛГЕБРА преведена отъ Фран. отъ Хр. Ваклидова.

ГЕОМЕТРИЯ преведена отъ Фран. отъ Хр. Ваклидова.

МѢСЯЦОСЛОВЪ за 1859 отъ Българска-та Книжница.

ЦВѢТОНОСНО-ТО ПАПЕРЧЕ Нравствена Повѣсть преведена и издадена отъ Х. М. Пашова и Ат. Г. Симова.

СКАЗАНИЕ за Св. Димитрія Басарбовскаго отъ Арх. Натанаила Стояновича.

Отвъншны книгы за продажбѣ :

БЪЛГАРСКА ГЪСЛЯ издадена отъ С. Зафорова и Ц. Желева.

Цѣна 4 гр.

ТРЪРОВСКО РѢКОВОДСТВО издадено отъ Бр. Хамамджиеви.

Цѣна... .. Цѣна 1 мивцѣ

**Подписка-та за спомошествование-
то на Българскы-ти Книжици и
на Българ. Книжнинъ приѣма ся
отъ тыѣ лица:**

Отъ Настоѣтели-ти на БЪЛГАРСКИ-ТИ КНИЖИЦИ
Г. Г. К. Мариновичи и К. В. Славчевичи въ Цариградъ.

Отъ Г. Паптели Х. Г. Кисимова въ Тръново.

„ „ Т. Х. Бойчова въ Шуменъ.

„ „ Братѣи Х. Петкови въ Русчюкъ.

„ „ Сав. І. Гамзовсцова въ Видинъ.

„ „ Радѣи Теодорова въ Силистра.

„ „ Братѣи Георгиевичи въ Варѣж.

„ „ А. Н. Каракашъ въ Свищовъ.

„ „ Димитра Трайкова въ Софіѣ.

„ „ Господина Данчева въ Сливенъ.

„ „ Ст. АриAUDOVA и сынъ въ Габрово.

„ „ Георги Карловскій въ Тулча.

„ „ Неша Х. Матеѣва въ Едрене.

„ „ Доктора С. І. Чомакова въ Пловдивъ.

„ „ Ст. Груйоглу въ Казанлъкъ.

„ „ Иванча Стоѣанова въ Ески-Заарж.

„ „ Христодула Чорбаджи въ Хаскюй.

„ „ Д. Х. Тулева въ Калоферъ.

„ „ Братѣи Х. Гюрови въ Самоковъ.

„ „ Дим. Янакѣева въ Дупница.

„ „ Кара-Никола Ангелова. Въ Т. Пазарджикъ.

„ „ К. Фотинова въ Смирнѣ.

„ „ Хр. Георгиева въ Букурещъ.

„ „ Мих. Поповича въ Ибраѣл.

„ „ М. и А. Авраамовичѣи въ Гюргево.

„ „ Евлогѣи Георгиева въ Галацъ.

„ „ Отца Архимандрита Наѣанаѣла Стоѣановича Начал-
ника на Добровецкѣй-тъ мѣнастырь въ Яшь.

„ „ Г. Шопова въ Измаѣлъ.

„ „ Николаѣи Хр. Палаузова и Ст. Тошковиѣи въ Одессъ.

„ „ Ат. Михайлова въ Виѣнна.